

Rosita Thil

Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen ke- hittäminen palvelujen kohdentu- misen edistämiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi YAMK

Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

12.03.2024

Tekijä	Rosita Thil
Otsikko	Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämisen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi
Sivumäärä	46 sivua + 6 liitettä
Aika	12.03.2024
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja Pekka Paalasmaa Lehtori Sari Helenius
<p>Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluita. Kehittämistyön tavoitteena oli edistää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista. Työn toimintaympäristö oli Vailla vakinaista asuntoa ry. Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksellisella lähestymistavalla. Aineisto kerättiin laadullista aineiston hankintamenetelmää hyödyntäen. Aineiston hankintamenetelmänä käytettiin tulevaisuusverstaana toteutettua yhteiskehittämistyöpajaa. Tiedon tuottajina ja kehittäjinä tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistui Vailla vakinaista asuntoa ry:n toiminnassa mukana olevia asunnottomuustyön ammattilaisia ja omakohtaista kokemusta omaava. Hankittu aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Tulosten mukaan asunnottomat tarvitsevat asumisen polun aikana erityisryhmille suunnattuja terveystalveluita, sillä asiakkaiden asioiden hoitamisen ja tilanteen edistämisen nähtiin usein alkavan terveydenhoitoprosesseista. Asunnottomat tarvitsevat palvelut koordinoivan, joka toimii asiakkaan asioissa case-managerin roolissa. Lisäksi tuentarve näyttäytyi sähköisessä asiointissa ja taloudenhallinnassa. Tulosten mukaan, asunnottomat tarvitsevat moniammatillista tukea, sillä moniammatillisen yhteistyön nähtiin mahdollistavan asiakkaan kokonaisvaltaisen tuentarpeen, erityisesti psykiatristen ja somaattisten tuentarpeiden kartoittamisen, ja palveluiden koordinoimisen asunnottomuuden alussa ja asumisen polun aikana.</p> <p>Tulosten mukaan sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistäviä tekijöitä olivat palvelutarjonnan ja toimintatapojen yhtenäistäminen, sillä asumisen polun palveluissa palveluntarjoajia on monia ja jokaisella palveluntarjoajalla on erilaisia toimintatapoja. Tulosten mukaan kohdentumista voitaisiin edistää pitkäkestoisella ja pysyvällä asiakas-työntekijäsuhteella, sillä asiakkaalla tulisi olla joku työntekijä tai taho, joka ohjaa asiakasta palveluihin sekä ottaa koppia asiakkaasta ja hänen asioistaan. Työntekijöiden osaamisen ja ymmärryksen kasvattaminen nähtiin myös edistävän palvelujen kohdentumista, jotta päästäisiin parempiin ja tehokkaampiin hoitotuloksiin, kun ymmärrys marginaalissa elävien käyttäytymisestä ja toiminnasta kasvaisi.</p> <p>Tutkimuksellista kehittämistyötä voidaan myös hyödyntää sosiaali- ja terveystalvelujen yhteisöissä sekä erilaisissa julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kehittämiskonteksteissa, joissa tavoitellaan palvelujen kohdentumista asunnottomille. Tuloksissa jatkokehittämistarve näyttäytyi terveystalvelujen osalta erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon palveluiden kohdentumisen edistämässä erityisryhmille sekä sosiaalipalvelujen osalta pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen sosiaalityön puuttumisena. Tuloksissa esille nousi myös muun tuen osalta edunvalvonnan sekä taloudenhallinnan tukitoimien riittämättömyys sekä sosiaali- ja terveystalveluissa verkostotyön toteutumattomuus.</p>	
Avainsanat	Asunnottomuus, asumisen polku, sosiaali- ja terveystalvelut, kohdentuminen, kuntoutuminen, yhteiskehittäminen

Author	Rosita Thil
Title	Development of social and health care services on the homeless housing path to promote the targeting of services
Number of Pages	46 pages + 6 appendices
Date	12.03.2024
Degree	Master of social services
Degree Programme	Rehabilitation
Instructors	Pekka Paalasmaa, Principal Lecturer Sari Helenius, Senior Lecturer
<p>The purpose of this research and development work was to develop the social and healthcare services along the housing pathway for the homeless. The objective was to promote the targeting of social and healthcare services. The project was conducted within the operational environment of the organization No Fixex Abode NGO. The research and development work were carried out using an action research approach. Qualitative data was collected utilizing qualitative data acquisition method involved conducting a co-development workshop, structured as a futures workshop. As producers and developers of information, homelessness professionals involved in the activities of the No Fixex Abode NGO and people with personal experience participated in the research-based development work. The acquired data was analyzed using a data-based content analysis approach.</p> <p>According to the results, homeless people need health services aimed at special groups during the housing path, as taking care of clients' affairs and promoting the situation was often seen to start with health care processes. Homeless people need a service coordinator who acts as a case manager in the client's affairs. In addition, the need for support was evident in e-services and financial management. According to the results, homeless people need multiprofessional support, as multiprofessional cooperation was seen to enable the client's comprehensive need for support, especially the mapping of psychiatric and somatic support needs, and the coordination of services at the beginning of homelessness and during the housing path.</p> <p>A factor promoting the targeting of health and social services was the harmonisation of service provision and operating methods, as there are many service providers in the Housing Path services and each service provider has different operating methods. According to the results, targeting could be promoted through a long-term and permanent customer-employee relationship, as the customer should have an employee or party who guides the customer to services and takes care of the customer and their affairs. Increasing the competence and understanding of employees was also seen to promote the targeting of services in order to achieve better and more efficient treatment outcomes by increasing understanding of the behaviour and actions of those living on the margins.</p> <p>Research-based development work can be utilised in social and health service communities and in various development contexts of public and private service providers that aim to target services at homeless people. In the results, the need for further development is evident in health services in promoting the targeting of specialised medical care and primary health care services on special groups, and in social services in the absence of long-term and systematic social work. The results also highlighted the inadequacy of support measures for lobbying and financial management, as well as the lack of network work in social and health care services.</p>	
Keywords	homelessness, housing path, social and health services, targeting, rehabilitation, co-development

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelut	2
2.1	Asunnottomien yhteiskunnallisen aseman muutos	2
2.2	Asunnottomuustyön murros ja kehitystyö	5
2.3	Sosiaali- ja terveyspalvelujen kestävyys asunnottomuustyössä	8
3	Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumisen edistäminen	10
3.1	Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentuminen	10
3.2	Asunnottomuuden erityispiirteet sosiaali- ja terveyspalveluissa	13
4	Kehittämissympäristönä Vailla vakinaista asuntoa ry	16
5	Tarkoitus, tavoite, kehittämistehtävät ja tuotos	17
6	Menetelmälliset ratkaisut	17
6.1	Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tiedon intressi	17
6.2	Tiedontuottajien valinta ja kuvaus	18
6.3	Aineiston hankinta	18
6.4	Aineiston analysointi	19
6.5	Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen	20
7	Asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeet ja palvelujen kohdentumista edistävät tekijät asumisen polulla.	21
7.1	Asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeet asumisen polulla	21
7.2	Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumista edistävät tekijät	26
8	Kuvaus asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisestä palvelujen kohdentumisen edistämiseksi Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
9	Pohdinta	29
9.1	Tulosten tarkastelu	29
9.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen ja menetelmällisten ratkaisujen pohdinta	34
9.3	Tutkimuksellisen kehittämistyön eettiset kysymykset	37
9.4	Tutkimuksellisen kehittämistyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämistarpeet	38
	Lähteet	40

Liitteet

Liite 1. Tutkittavan informointi -lomake asunnottomuutta kokeneille henkilöille (sis. tietosuojaseloste)

Liite 2. Tutkittavan informointi -lomake asunnottomuustyön asiantuntijoille (sis. tietosuojaseloste)

Liite 3. Tutkittavan suostumus -lomake

Liite 4. Kutsu yhteiskehittämistilaisuuteen

Liite 5. Tutkimuslupa-anomus ja tutkimuslupa-päätös

Liite 6. Esimerkki aineistolähtöisesti sisällönanalyysistä

1 Johdanto

”Maantietä matkaa kirjaton, karjaton mies. Kruununkin kyyti liika ois hälle kenties .. Kuntahan, yhteiskuntahan kuulumaton, huonoin hän kansalaisista kaikista on, ellei hän kuulunekin elon varmemman valtioon, jonka lie linnat ja maat liki tavahan auringon” (Eino Leino n.d). Asunnottomuuden sekä yksilön tunnemaailmaan nivoutuvan kodittomuuden -käsitteiden avulla kiteytetään se kaikki, mitä yhteiskunnan reunalla eläminen, paikattomuus ja syrjässä oleminen käsittävät. Suomen toista lama-aikaa seurannut, vuosikymmenten mittainen määrätietoinen työ asunnottomuuden vähentämiseksi on näyttänyt, ettei asunnoton ole enää se Leinon kuvaama kirjaton ja karjaton mies, vaan tänä päivänä naisia, nuoria, maahan muuttaneita ja monia muita. (Vvary n.d.)

Hallitusohjelmat 80-luvun puolivälistä lähtien ovat liki yhtäjaksoisesti kirjanneet tavoitteekseen asunnottomuuden vähentämisen tai sen poistamisen (ARA 2015; Asunto ensin n.d, Lehtonen & Salonen 2008). Suomessa on valtiovallan tuella saavutettu viimeisten kahden vuosikymmenen aikana asunnottomuustyön monia merkittäviä muutoksia sekä tehty useiden toimijoiden yhteistyöhön pohjautunutta kehittämistyötä asunnottomuuden vähentämiseksi. Tänä päivänä asunnottomuuden vähentäminen on osa asuntopoliittista strategiaa ja siihen liittyvää seudullisen asuntopoliittikan kehittämistyötä. (Kaakinen ym. 2006, 15.) Asunnottomuuspolitiikassa on korostettu näkemystä, jonka mukaan hyvinvointivaltion etujen tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa, myös heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien. Hyvinvointivaltion eduilla käsitellään kohtuuhintainen asuminen sekä kaikille saatavilla olevat sosiaali-, terveys- ja sivistyspalvelut. Asunnottomien joukossa on kuitenkin edelleen lukematon määrä ihmisiä, joiden itsenäinen asuminen ei mahdollistu ilman erityistukea, toimenpiteitä ja resursseja. (Lehtonen & Salonen 2008, 3.)

”Asunnottomuus ei ole yksilön ominaisuus, vaan tila, johon asunnoton erilaisista syistä johtuen on päätynyt” todetaan ympäristöministeriön pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävän toimenpideohjelman selvityksessä (Seppelin-Kivelä 2011 puolesta Taipale Ilkka ym., 2007, 6). Asunnottomuuspolitiikan keskeisen periaatteen mukaisesti huomiota on kiinnitetty polkuja rakentamiseen ulos asunnottomuudesta siten, että ihmiselle mahdollistuisi lopulta itsenäinen asuminen ja eläminen, ilman erityistukea. Asunnottomuuden keskeisenä riskinä yhteiskunnan tasolla on vaihtelevat sosiaaliset tekijät, jotka voivat syrjäyttää osan ihmisistä asuntomarkkinoilta. Riskitekijöitä ovat myös per-

heet ja verkostot tai toisin ajateltuna, niiden täydellinen puuttuminen. Riskifaktorina korostetaan myös yksilön henkilökohtaisen haavoittuvuuden merkitystä, joka altistaa ihmisiä syrjäytymisuhalle. (Avramov 2000, 13-34.) Polkuja asunnottomuuteen on lukemattomia. Tutkimuksista ja kirjallisuudesta käy kuitenkin ilmi, että asunnottomilla on monialaista tuen tarvetta sekä runsasta sosiaali- ja terveystalvelujen tarvetta (Bejer 2007; Jokinen & Juhila 1991; Stenius-Ayoade ym. 2018). Asunnottomien nähdään olevan erityisen haavoittuva ryhmä sosiaali- ja terveystalveluissa. Heikoimmassa asemassa ovat kaikista vaikeimmin asutettavien ryhmään kuuluvat asunnottomat, jotka tarvitsevat asunnon lisäksi muita tukitalveluita asumisensa ja itsenäisen elämän onnistumiseksi. (Alppuvuori 2018; Bejer 2007, 367; Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 84–109; Pitkänen & Kaakinen 2004, 3.)

Suomessa on toteutettu vuosien saatossa merkittäviä asunnottomuudesta pois tähtääviä hankkeita. Suomalainen asunnottomuuden ehkäisy pitkään noudatteli reaktiivista toimintamallia, jossa reagoidaan vasta, kun ongelmat ovat jo ehtineet kasaantua. Viime vuosien aikana, asunnottomuustyössä huomiota on kiinnitetty yhä lisääntyvissä määrin ennaltaehkäiseviin toimintamuotoihin, erilaisten tukitoimien ja talvelujen avulla, minkä tavoitteena on talvelujärjestelmän toimintalogiikan muokkaaminen reaktiivisesta proaktiiviseksi. (Lehtonen & Salonen 2008, 37-39.) Eri toimijoiden välisellä pitkäjänteisellä työllä on mahdollistettu erilaisten toimintamallien sekä rahoitus- ja avustusjärjestelmien rakentaminen asunnottomuuden vähentämiseksi (Lehtonen & Salonen 2008, 3). Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluita. Kehittämistyön tavoitteena on edistää asunnottomien sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista.

2 Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelut

2.1 Asunnottomien yhteiskunnallisen aseman muutos

Asunnottomien yhteiskunnallisessa asemassa tapahtuneiden muutosten ymmärtämiseksi, on kiinnitettävä huomiota menneeseen aikaan. 1800-luvun Suomessa väestönkasvu oli voimakasta, eivätkä elinmahdollisuudet kohonneet roiman väestön kasvun perässä, mikä loi kuilua tilattomien ja maata omistavien välille. Rahatalouteen siirtyminen syvensi entisestään tilattomien eriarvoista asemaa ennestään, sillä maata omistavien lisäksi, myös metsää omistaneet pääsivät vaurastumaan. (Paulus 1993, 25; Savolainen 2006, 775.) Tilattoman väestön työllistämiseksi säädettiin talvelupakko, joka velvoitti ti-

lallisia työllistämään tilattoman väestön. Palvelupakko perustui työkykyisten vähäosaisten sijoittamiseen maatalouden piiriin ja samalla se keskitti taloudellisen vallan tilallisille. (Savolainen 2006, 776.) Suomessa suuret nälkävuodet sekä elintarvikepula pakottivat ihmiset kerjuulle koko maassa, ja viljasadon tuhoutuminen 1860-luvulla aiheutti lähes koko maassa maatalouteen perustuneen talousjärjestelmän romahtamisen (Häkkinen & Peltola 2005, 48).

Tapahtumat 1800-luvulla vaikuttivat ylisukupolisesti, sillä tilattomien jälkeläisten oli liki mahdotonta päästä pois niin kutsutusta, köyhyyden loukusta. Tähän päivään mennessä suhtautuminen köyhyyteen on kuitenkin muuttunut merkittävästi, sillä 1800-luvulla läpileikkaava suhtautuminen köyhyyteen oli kirjallisuuden mukaan moralisoivaa, ja köyhyyttä pidettiin lähinnä seurauksena omasta laiskuudesta ja kyvyttömyydestä. Yhteiskunnasta ja koditonta väestönosaa kutsuttiin tällöin loisiksi, sillä se oli kaikkein huonoosaisin ja muiden nurkissa oleileva väestönosa. (Paulus 1993, 36-37.) Nykyään asunnottomilla viitataan henkilöihin, jotka asuvat ulkona, tilapäissuojissa, asuntoloissa, hoitotai huoltokodeissa, laitoksissa tai jonkun toisen luona. Myös välittömän asunnottomuuden uhan alla elävät, kuten hädetyt tai hätäuhan alla olevat ja laitoksista vapautuvat, luetaan kuuluvaksi asunnottomien joukkoon. (Jokinen & Juhila 1996, 5; Seppelin-Kivelä 2011.) Asunnottomuutta on myös jaoteltu absoluuttiseen ja suhteelliseen asunnottomuuteen, jossa absoluuttiseen asunnottomuuteen kuuluvat kaduilla, metsissä, rappukäytävissä ja yömajoissa oleilevat, kun taas suhteellisessa asunnottomuudessa ihmiset asuvat laitoksissa-, turvakodeissa- ja tuttavien luona (Granfelt 1998, 54-55).

Tutkimusten valossa, köyhyys vaikuttaisi siirtyvän rakenteissa ja sosiaalisissa ympäristöissä, eikä koulutuksella, sosiaalistamista lisäävillä toimilla tai edes kasvatuksella vaikuttaisi olevan niin suurta merkitystä (Häkkinen & Peltola 2006, 86). Tänä päivänä, tutkimuksissa ja kirjallisuudessa asunnottomuutta ei nähdä yksilön ominaisuutena, vaan tilana, johon asunnoton on erilaisten syiden seurauksena päätenyt (Taipale ym. 2007, 6; Alppivuori 2018). Ajatuksessa on kiinnitetty huomiota moninaiisiin yhteiskunnallisiin elinolosuhteisiin, joiden syystä tai toisesta muuttuessa, ihminen päätyy asunnottomaksi. Termien asunnottomuuden ja kodittomuuden välillä on kuitenkin huomion arvoinen ero, sillä asunnottomuus on konkreettista ja mitattavissa olevaa asuinpaikan puutetta, kun taas kodittomuus pitää sisällään syvemmän tunteen paikattomuudesta, ryhmään kuulumattomuudesta sekä omassa hallinnassa olevan paikan puuttumisesta. (Nuorteva 2008, 6.)

Asunnottomuuden monissa tutkimuksissa on todettu, että asunnottomuus on hyvin ongelmallista asunnottomalle itselleen, mutta myös yhteiskunnalle. Asunnottomuuden

uhka koskettaa erityisesti päihteidenkäyttäjiä, mielenterveyden haasteita omaavia, rikoksiin ja väkivallan tekoihin syyllistyviä. (Seppelin-Kivelä 2011, 9.) Tutkimuksissa on nostettu esille myös vaihtelevasti elämänhallinnan haasteiden, vähävaraisuuden, sairauksien, sosiaalisten resurssien vähyyden sekä elämäntilanteiden muutosten vaikutukset riskiin joutua asunnottomaksi (Asunto ensin n.d). Asunnottomuus ja asunnottomuuden uhka koskettaa monia sukupuoleen ja ikään katsomatta, minkä lisäksi on havaittavissa yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja yksilöllisiä vaikutuksia, joita on kartoitettu ja edelleen kartoitetaan monien köyhyys- ja sosiaalipoliittisten tutkimusten avulla, paikallisesti sekä yhteiskunnallisesti (Alppivuori 2018; Hörhå 2015; Kautto & Moisio 2002).

Vaikka menneet ajat voidaan nähdä nykyhetkestä käsin ajateltuna kaukaisina, niin irrallisuus ja kodittomuus olivat vielä Suomessa läsnä aina 1960-luvulle asti. Myönteisenä kehityssuuntana nähtiin kuitenkin olleen metsätöläisyyden vakiintuminen ammattiryhmäksi kiertelevien työläisten sijaan. Muutosten seurauksena viimeisetkin kodittomat, jotka eivät olleet löytäneet paikkaansa yhteiskunnassa, päätyivät Pääkaupungin metsiin ja Helsingin kaupungin ylläpitämiin yömajoihin. (Häkkinen 2005, 226, 229.) Myönteisistä muutoksista huolimatta, asunnottomuuden käsitteellistämässä siirryttiin huonotapaisuudesta huono-osaisuuteen vasta 1980-luvulle tultaessa. Asunnottomuusongelman näkyvimpänä osana olivat tällöin ulkona, kojuissa, parakeissa, teltoissa ja rappukäytävissä asuvat. Myöhemmin heihin nähtiin myös lukeutuvan yömajoissa sekä erilaisissa joukkomajoitustiloissa asuvat. Kaikkein näkymättömimmän asunnottomuuden ryhmän muodostivat he, jotka asuivat tuttavien ja sukulaisten luona. Heitä katsottiin olevan liki yhtä paljon, kuin joukkomajoituksessa asuviakin. Siihen aikaan merkittävän ryhmän muodostivat myös iäkkäiden vanhempiensa luona asuvat naimattomat naiset ja miehet. Joukkoon lukeutui osaltaan kehitysvammaisia sekä päihde- ja mielenterveyssairauksia omaavia ihmisiä. Suurimman osuuden muodostivat kuitenkin erilaisissa laitoksissa asuvat. (Taipale & Kaakinen, 1988.)

Forssassa pidettiin vuonna 1903 kokous, jossa luotiin Forssan ohjelma- niminen selonteko. Selontekoon kirjattiin mm. tavoitteet köyhyyden ja asunnottomuuden poistamiseksi. Ohjelmassa keskeisiä vaatimuksia olivat asuntojen rakentaminen sekä kunnallisten yömajojen järjestäminen vallitsevan asuntopulan poistamiseksi. Huomiota kiinnitettiin myös tilanahtaudesta johtuviin terveydellisiin ja muihin tekijöihin sekä lisämaiden hankkimiseen asuntorakentamista varten. (Häkkinen 2005, 226, 229, Forssan ohjelma 1903.) Varsinaisena sosiaalipoliittisena puutteena asunnottomuus alettiin Pauluksen (1993, 11-13; 113) mukaan nähdä kuitenkin vasta ”suuren muuton” myötä, 1960-luvun lopulla. Eri-tyisesti pääkaupunkiseudulla asunnottomuus ja siihen liittyneet pakkaskuolemat herättivät laajalti keskustelua yhteiskunnassa, minkä myötä asuntopolitiikkaa alettiin käyttää

sosiaalipolitiikan välineenä ja asunnottomuutta alettiin lähestymään sosiaalisena ilmiönä, johon nähtiin voivan vaikuttaa sosiaalityön eri keinoin. (Kivipelto 2022, 13; Paulus 1993, 11–13; 113.)

2.2 Asunnottomuustyön murros ja kehitystyö

Asunnottomuustutkimus koki varsinaisen murrosvaiheen 1990-luvulla, jolloin uusia näkökulmia alkoi muodostumaan asunnottomuuden tutkimuksissa. Kiinnostus suuntautui yhä vahvemmin näkökulmiin, joiden myötä asunnottomuus nähtiin yhteiskunnallisena ja sosiaalisena ongelmana sen sijaan, että tutkimuksen kohteena olisi olleet vain asunnottomuuteen johtaneet syyt. (Lehtonen ym. 2008, 14-23.) 1990 –luvulla toteutettiin ensimmäiset asunto ensin -periaatteiset kokeilut, joiden mukaisesti sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisu ei ollut enää ehtona asumiselle, vaan asunto nähtiin perusedellytyksenä asunnottomuuden taustalla olevien ongelmien ratkaisemiseksi (ARA 2007, 13). Muutos oli merkittävä, sillä Suomen strategia pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisessä oli pitkään ollut portaittainen Staircase -malli. Staircase-mallia on kuvattu lineaarisesti askel askeleelta eteneväksi malliksi, jossa päämääränä ja pääasiallisena tavoitteena on itsenäinen asuminen. Staircase -mallista siirtyminen kohti Asunto ensin -mallia vaati uuden näkökulman omaksumista, sillä Asunto ensin -mallissa asunnottoman ei täytynyt enää sitoutua päihteettömyyteen, kuntoutukseen tai muihin tarvittaviin hoivapalveluihin, edetäkseen palveluissa portaittaisesti kohti itsenäistä asumista. (Fredriksson 2009, 185.)

Ympäristöministeriön toimesta asetettiin 21.5.2007 toimenpideohjelma pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi 15.10.2007 mennessä. Toimenpideohjelman tuotoksena syntyi ”Nimi ovesa” -raportti (ARA 2007) jossa työryhmän ehdotuksena oli, että asunto ja tuki olivat jokaiselle kuuluva perusoikeus, eikä asunnottomuutta tulisi hyväksyä missään sen ilmenemismuodoissa. Kaikilla nähtiin olevan myös ehdoton oikeus yksityisyyden suojaan ja omaan identiteettiin. Käytännössä tämä tarkoitti, että ulkona tai asunnollassa asumista ei enää voitu hyväksyä, ja viranomaisten velvollisuudeksi muodostui ennalta- ehkäistä asunnottomuuden syntymistä sekä myös mahdollisuuksien mukaan häätöjä. Asunnottomuuden syntymisen ja häätöjen ennaltaehkäisemisessä nähtiin, että sosiaali- ja terveyspalveluilla oli tulevaisuudessa entistä merkittävämpi rooli. (Kaakinen 2013, 16.) Ympäristöministeriö asetti 17.10.2007 Ahkerat -ohjelmatyöryhmän (2008-2011), jonka tehtävänä oli määritellä pitkäaikaisasunnottomuuden määrälliset sekä laadulliset tavoitteet, laatia esitykset asumis- ja palveluyksilöissä tehtävään työhön sekä

uusille toimintamalleille. Ahkerat-ohjelmatyöryhmälle annettiin vastuu tehdä esitykset ohjelmaan tarvittavista resursseista, toimenpiteistä asunnottomuuden ehkäisemiksi sekä koostaa selvitys ehdotusten taloudellisista vaikutuksista. (Ahkerat 2008.)

Suomessa on myöhemmin vuosien aikana toteutettu useita asunnottomuudesta poistääviä hankkeita, joiden avulla on pyritty mallintamaan erilaisia auttamis- ja asunnottomien palvelujen kehittämistoimia. Yhteiskunnallisesti merkittäviä asunnottomuuden vähentämishankkeita ovat olleet Asunto ensin -periaatteinen Nimi ovesa -tutkimusavusteinen kehittämishanke vuosina 2010-2012, asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNE (2016-2019) sekä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishankkeet PAAVO I (2008-2015) ja PAAVO II (2012-2015). (Asunto ensin n.d.; Kaakinen 2011; Karppinen & Fredriksson 2016; Karppinen 2020.) AUNE:n kanssa samanaikaisesti toteutui Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat –varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki- hanke AKU vuosina 2016-2019. Kehittämishanke oli ARA:n hallinnoima ja useiden kaupunkien välisen yhteiskehittelyn myötä laadittiin kaikille osallistuville hankekaupungeille ennaltaehkäisevät asunnottomuussuunnitelmat (Karppinen 2020, 15-16). Rikosseuraamuslaitoksen omassa Asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeessa (RISE AUNE) vuosina 2016-2019 tuotiin näkyväksi rikostaustaisten asumisen polkuja, toteutettiin koulutuskokonaisuus asumissosiaalisesta työstä, laadittiin prosessikuvaus rikosseuraamusalan asumisen tuesta, tehtiin kehitystyötä asunnottomana vapautuvien tilastoinnista sekä luotiin erilaisia malleja esimerkiksi kokemus- asiantuntijoiden hyödyntämisestä asunnottomuustyössä (Karppinen 2020, 17).

Tutkija Riitta Granfelt on tuonut nais erityistä näkökulmaa Suomen asunnottomuuden tutkimustyöhön väitöskirjassaan Kertomuksia naisten kodittomuudesta, joka valmistui vuonna 1998. Sen jälkeen Granfelt on tutkinut asunnottomaksi vapautuvia vankeja ja päihdekuntoutuksessa olevia naisvankeja. Granfeltin (2020) mukaan, ”naiset ovat miesten varjossa varsinkin asunnottomuusasioissa ja rikosseuraamusalalla”- Nais erityisyyden huomioiminen nähdään ehtona asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä, sillä kaikista asunnottomista naisia oli 26%, mikä on määrällisesti 1190 naista (ARA 2020). Vuosina 2018-2020 toteutettiin Y-Säätiön koordinoima Nais erityisyys asunnottomuustyössä -yhteiskehittämishanke (NEA) Hankkeen avulla kehitettiin nais erityistä työtettä sekä tarkasteltiin nais erityisiä tarpeita asumispolkujen eri vaiheissa sekä vahvistettiin nais erityisyyden paikkaa asunnottomuustyön kokonaisuudessa. Hankkeessa yhdistyi asunnottomuuden-, päihde-, väkivalta- sekä lapsiperhe- työn osaaminen. (Karppinen 2020, 17.)

AUNE (2016-2019) sekä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmat PAAVO I (2008-2015) ja PAAVO II (2012-2015) ovat luoneet suuret linjat asunnottomuustyölle, joiden rinnalla on myös toteutettu alueellisia, iän, etnisen taustan ja sukupuolierityisyyden huomioivia hankkeita. Asunto ensin -periaatteen vakiinnuttua asunnottomuustyössä, asuntolat korvattiin pitkälti vuokra-asumiseen perustuvilla tuetun- ja palveluasumisen asumisyksiköillä. (Asunto ensin n.d.) Asunto ensin -periaatteen mukaisesti painomiste siirtyi asiakkaan valinnanvapauden tukemiseen aina, kun sen nähtiin olevan mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Keskeisenä tavoitteena nähtiin olevan, ettei yksilön oikeuksia enää rajoitettaisiin esimerkiksi määritettyjen pedagogisten tai kuntoutuksellisten periaatteiden mukaisesti, vaan rajoittaminen ilmenisi ainoastaan taloudellisiin reuna-ehtoihin, lakeihin, säädöksiin sekä asiakkaan omiin toiveisiin perustuen. (Kettunen 2013, 564.)

Asunto ensin -periaatetta soveltamalla sekä moninaisilla tukitoimilla on nähty voitavan edistää asunnottomuuden vähentämistä ja poistamista sekä ehkäisemään asunnottomuuden syntymistä (Ympäristöministeriö 2021, 4). Asunto ensin -periaatteiset palvelut ovat sittemmin vuodesta 2008 lähtien, olleet keskeinen osa Helsingin palvelutarjontaa (Asunto ensin n.d). Asunnon lisäksi, erilaisten tukipalvelujen avulla tuetaan asunnottoman kuntoutumista, takaisin yhteiskuntaan integroitumista sekä toisesta näkökulmasta kalliista laitospalveluista ulkoistumista (Vvary n.d). Asunto ensin -periaatteen on myöhemmin arvioitu vähentäneen merkittävästi asunnottomuutta Suomessa. Fredrikssonin (2019) mukaan, Asunto ensin -periaatteen läpimurto perustui moniammatillisesti ja poliittisesti laajan toimijajoukon keskinäiseen sitoutumiseen, ammattihenkilöstön myönteisyyteen sekä johtajien avoimeen ja luottamukseen perustuneeseen johtamistapaan. Muina merkittävinä muutoksina Fredriksson näki tukiasumisen läpimurron sekä valtion- osuusjärjestelmän ja sosiaalihuollon uudistuksen. (Fredriksson 2019.)

Asunnottomuuden on havaittu keskittyvän erityisesti pääkaupunkiseudulle sekä muihin suuriin kaupunkeihin, minkä myötä markkinaehtoiselle asuntorakentamiselle sekä sitä täydentävälle valtion tukemalle kohtuuhintaiselle asuntotuotannolle on olemassa erityinen tarve. Huomiota tulee kiinnittää myös asunnottoman tuentarpeen mukaisiin palveluihin, ettei riittämätön asuntokanta muodostu asunnon saamisen esteeksi. Asuntopoliittikan kantavana ja Suomen perustuslain (731/1999) mukaisesti, julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. (Ympäristöministeriö 2021, 4; Valtioneuvosto 2019.) Marinin hallitus on kirjannut tavoitteekseen pitkäjänteisen ja ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä

asuntopolitiikan, jonka tavoitteena on monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen kasvavilla alueilla sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen edistäminen (Ympäristöministeriö 2019, 2-6; Valtioneuvosto 2019.)

2.3 Sosiaali- ja terveystalouden kestävyys asunnottomuustyössä

Valtion järjestämät sosiaali- ja terveystaloudet ovat lähtökohtaisesti standardimuotoisia, joissa asiakas nähdään ensisijaisesti palvelujen kohteena ja oikeudesta palvelujen saamiseen päättävät palveluntuottajat (Rannisto 2013, 16). Palvelujen ohjaamisjärjestelmiä nähdään olevan alati muutoksessa olevat markkinat, rakentuneet hierarkiat ja verkostot sekä niiden moninaiset yhdistelmät. Jokaisella järjestelmällä on olemassa erilaisia ohjausmekanismeja, joiden avulla kohdennetaan resursseja sekä koordinoidaan ja kontrolloidaan tuotettavia toimintoja. (Jylhäsaari 2009, 36.)

Suomalaiseen sosiaalipolitiikan ja hyvinvointivaltion kehityskulkua siivitti 1980-luvulla politiikkaparadigman muutos, sillä sen myötä sosiaali- ja terveystalouden tuottamisessa siirryttiin yhä enemmän keskitetyistä, hierarkisista ja osittain myös suljetuista järjestelmistä kohti markkinamekanismeja noudattavia, hajautettuja toimintoja sekä uuden julkishallinnon oppeja. Uuden politiikkaparadigman ydinkäsitteiksi muotoutuivat tänäkin päivänä paljon esillä olevat kilpailukyvyyn ja tuottavuuden käsitteet. (Heiskala 2006, 35–36; Kananen & Kantola 2009, 120–121.) Samoihin aikoihin alettiin yhä enemmän keskustella asiakaskeskeisyyden merkityksestä, asiakkaiden tarpeiden selvittämisestä sekä niin kuvattun palveluhenkisyuden vahvistamisesta (Rauhala 1996, 75-77).

Sosiaali- ja terveystalouden kestävä kehitys periaatteen muodostaa hyvinvoinnin tarkasteleminen laaja-alaisesti, ottaen kuitenkin huomioon ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset näkökulmat. Sosiaali- ja terveystalouden kehitystyössä arviointia tehdään moninäkökulmaisesti, huomioiden taloudellisen- ja sosiaalisen kestävyden. Moninäkökulmainen kestävyden arviointi on keskeistä, sillä taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden eriyttämisen on nähty olevan liki mahdotonta toimenpidetasolla. Taustalla siintää pohdinta, jonka mukaan taloudellisen kestävyden näkökulmasta optimaalisin toimenpide ei välttämättä ole sitä sosiaalista kestävyttä arvioitaessa. Valitettavaa kuitenkin on se, että sosiaali- ja terveystalouden kehitystyössä sekä toimenpiteiden valmistelussa on usein päädytty puolivälikompromissiin, jotta toimenpiteet palvelisivat sekä taloudellista että sosiaalista kestävyttä. (Alila & Gröhn & Keso, & Volk 2011, 6.)

Sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen on kuntien vastuulla. Lainsäädännön avulla kuitenkin varmistetaan, mitä palveluita kansalaisten saatavilla tulee olla, jotta hyvinvointiyhteiskunnan edellytykset toteutuvat. Viimeisen vuosikymmenen aikana sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen on kulkenut yhä vahvemmin kohti markkinakehitystä, jossa

kunnat ovat siirtyneet omavaraisesta palveluntuottamisesta palvelujen ostamiseen; palveluita ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta, minkä myötä palvelurakenne on monipuolistunut sekä laajentunut. (Lähdesmäki 2003, 43.) Merkityksellisintä monista muutoksista huolimatta nähdään kuitenkin olevan, kyetäänkö asiakasarvoa tuottamaan, ja kuinka tehokkaasti palvelut siirtyvät asiakkaiden hyödynnettäväksi (Mitronen & Rintamäki 2012, 180).

Sosiaali- ja terveystalvelujen integraatiolla on pyritty edistämään tarkoituksenmukaisien ja kohdennettujen tukitoimien sekä palvelukokonaisuuksien tarjoamista (Virtanen ym. 2017, 39-41). Palvelukokonaisuudella tarkoitetaan asiakkaan tai asiakasryhmän palveluntarpeeseen perustuvaa useamman palvelun kokonaisuutta. Palveluketju puolestaan muodostuu asiakkaalle tai asiakasryhmälle kohdennetuista, peräkkäisistä tai osittain yhtäaikaaisista palveluista. (Koivisto 2020, 6-8.) Tukitoimien ja palvelukokonaisuuksien tarjoamista rajoittavina tekijöinä nähdään olevan Siparin ym. (2012) mukaan, monimutkaiset palvelujärjestelmät sekä toisistaan irralliset palvelupolut. Keskusteluun on myös noussut oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden riittävän tason toteutuminen kuntoutustoiminnassa ja tukitoimien tarjoamisessa.

Sosiaali- ja terveystalvelujen siirtyessä markkinaperusteiseksi, tulevat yksilöiden valinnanvapaus ja osallisuus etenevissä määrin lisääntymään. Arvostelua on myös kohdistettu oma-aloitteellisuuden ja omatoimisuuden rajoittumiseen, sillä julkisen vallan toimienpiteiden, on erään näkökulman mukaan nähty johtavan kansalaisten muista riippuvaiseen asemaan sekä aiheuttaneen kansalaisten kykenemättömyyttä ottaa vastuuta ja hallita omaa elämäänsä. (Hänninen 2017b, 168.) Ratkaisuna voitaisiin nähdä se, että asiakkaan saisivat enemmän tietoa olemassa olevista palveluista, omista valinnan mahdollisuuksista ja vaihtoehtoista, kun taas toisaalta sosiaali- ja terveystalvelujen saaminen tulee vaatimaan asiakkaalta sen myötä yhä enemmän aktiivisuutta sekä vahvaa omaa toimijuutta. Riskinä nähdään myös olevan yksilöiden eriarvoistuminen, sillä tukea tarvitsevien tarpeet saattavat jäädä tyydyttämättä, mikäli edellä kuvatut edellytykset eivät toteudu. (Valkama 2009, 36; Valkama 2012, 45.) Lisäksi asunnottomuustyön ei nähdä olevan vakiintunut riittävästi kuntien toimintaan, mikä haastaa asunnottomuuden ja asunnottomuuden riskien tunnistamista kuntien perustalveluissa (Ympäristöministeriö 2019).

Sosiaali- ja terveystalvelujen sujuvan järjestämisen edellytyksenä nähdään olevan moniasiantuntijuus, jossa näkemykset yhdistyvät kokonaisuuksiksi, jotta saadaan riittävä määrä asiantuntemusta. Myös kuntoutumista edistävissä sosiaali- ja terveystalveluissa on korostettu moniammatillista asiantuntijuutta, kumppanuutta ja asiakkaiden yksilöllisyyttä. (Sipari & Mäkinen 2012, 14.) Juhila (2006) kuvaa sosiaalityön asiakkuuden muutuneen vuosien varrella holhoavasta ja kurittavasta asiakassuhteesta kohti palveluhenkistä, asiakaslähtöistä ja oikeuksiin perustuvaa sosiaalityötä. Merkittävänä muutoksena

nähtiin sosiaalihuoltolain muutos 1980-luvulla, minkä myötä sosiaalityö määritettiin ammatiksi lainsäädännössä. Sosiaalityötä alettiin tekemään palvelu- henkisyttä noudattaen asiakaslähtöisesti ja asiakkaan oikeuksia huomioiden. (STM 2022.) Myönteisistä muutoksista huolimatta on kuitenkin tunnistettu useita rakenteellisia tekijöitä, jotka asettavat yksilön päätöksenteon ja valintojen ulkopuolella. Saari (2015, 14-16, 101, 103) on nostanut esille esimerkiksi mahdollisuuden osallistua työhön, koulutukseen ja kuntoutukseen.

Monissa elämäntilanteissa, pelkästään sosiaalihuoltolain 21§ ja 22§ mukaisilla laitos- ja asumispalveluilla, ei pystytä tukemaan riittävästi asunnotonta asumisen polulla. Asumispalveluita voidaan tukea ja täydentää esimerkiksi kotipalvelun sekä terveydenhuoltolaikiin (1326/2010) sisältyvien kotisairaanhoidon tehtävien muodostamilla kokonaisuuksilla, sosiaalisella kuntoutuksella (17§), päihdetyöllä (24§) ja mielenterveystyöllä (25§) sekä liikkumista tukevilla palveluilla (23§) Lisäksi asumista voidaan tukea päivä- ja työtoiminnalla sekä, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain mukaisella, henkilökohtaisella avulla (19.12.2008/981, 8c§ ja 8d§). Järjestötoimijoiden rooli asunnottomien tukipalveluissa on vuosien saatossa kasvanut, sille he pystyvät niiden asiantuntijuuteen ja laaja-alaiseen asiantuntemukseen perustuen tarjoamaan palveluita kohdentuvasti. Järjestötoimijoiden hankkima asiantuntemus koetaan arvokkaana, sillä se on karttunut asiantuntijaverkostoilta sekä perustuen kokemuksiin ja tutkimuksiin. Asiantuntemuksen merkitys korostuu erityisesti hiljaisen tiedon kokoamisessa ja heikkojen signaalien havaitsemisessa. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan kokemuksesta ja ymmärryksestä rakentuvaa tietoa. (Vertio 2003, 57-62.)

3 Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumisen edistäminen

3.1 Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentuminen

Hyvinvointivaltion päämääräksi asetettu oikeudenmukaisuus edellyttää, että kaikilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet hyvinvoinnin edistämiseen. Sen tärkeimpänä tehtävänä nähdään olevan yhtäläisen suojan varmistaminen elämän satunnaisuuksia vastaan sekä yksilöille osallistuminen mahdollistamisen yhteiskunnan kehityksestä hyötymiseen. (Aaltola 2010, 42, 46; Harisalo & Miettinen 2004, 65.) Ylisukupolvinen huono-osaisuus on lisääntyvissä määrin ollut esillä erilaisissa esilletuonneissa. Merkittävä osa väestöstä on kuitenkin elämänsä aikana vain välillisesti kosketuksissa ylisukupolvistuneeseen huono-osaisuuteen. Saari on selittänyt tätä pitkälti rakenteellisesti ja kulttuurillisesti eri asemassa olevien yksilöiden mahdollisuuksilla, joiden avulla he ovat kyenneet saavutta-

maan myönteisiä siirtymiä elämänkaarensa eri vaiheissa. (Saari 2020.) Myönteiset siirtymät käsittävät moninaiset elämässä tapahtuvat muutokset, jotka pysyvästi parantavat elintasoa, nostavat elämänlaatua ja kohentavat elämäntapoja. Myönteisten siirtymien tavoittamisen edellytyksenä on riittävä toimintakyky, sillä erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kyky käyttää heille kohdennettuja palveluja sekä täydentäviä tulonsiirtoja hyvinvointinsa edistämiseksi, on olennaisesti heikentynyt. (Saari 2020.) Saaren (2020) esille tuomat sosiaalipalvelut ja tulonsiirrot, ovat hyvinvointivaltiota kapeampi käsitys (Suoniemi & Tanninen & Tuomaala 2003, 13).

Hyvinvointivaltion toteutumisessa on oleellista valtion ja kuntien vastuu ja velvollisuus kansalaisten toimeentulosta, hyvinvoinnista sekä elämisen ehtojen toteutumisesta. Hyvinvointivaltion tehtävänä on varmistaa kansalaisille mahdollisuuksia elämään ja hyvinvointiin sekä turvata ihmisoikeudet ja sosiaaliset oikeudet välttämättömään elintasoon ja huolenpitoon sekä niin kutsutun kollektiivisen vakuutuksen elämän haastaviin tilanteisiin. (Julkunen 1992, 13.) Taloudellisesta näkökulmasta hyvinvointivaltion kestävyden tarkastelun on nähty sivuuttavan sosiaalisen perustan kestävyden tarkastelun, jossa arvioinnin perustan muodostaa ihmisen omaan kokemukseen elämästä, tyytyväisyydestä, luottamuksesta, eriarvoisuudesta sekä yhteenkuuluvuudesta (Saari 2017, 322–326).

1990 -luvun murrosvaiheen tuomien uusien näkökulmien myötä, ymmärretyn suomalaisen mallin muotoutuminen mahdollistui. Suomalaisen mallin tunnusmerkkinä nähdään olevan kansalaisten yhteisöllisyyden edistäminen ja tukeminen. Suomalaisen mallin ensisijaisena tehtävänä on löytää ratkaisuja vallitseviin yhteiskunnallisiin ongelmiin kuten asunnottomuuteen. Suomalaiseen malliin kuuluvat laajat julkisen sektorin rahoittamat ja tuottamat, kansalaisten hyvinvointia tukevat, sosiaali- ja terveyspalvelut. (Harisalo & Miettinen 2004, 49–50.) Yhteiskunnan jäsenten välillä on kuitenkin suuria luottamuseroja sekä mahdollisuuksia tavoittaa myönteisiä siirtymiä elämässään hyvinvointia edistävien palvelujen avulla. Etenkin heikommassa asemassa olevien keskuudessa luottamus yhteiskuntaan sekä kyky tavoittaa myönteisiä siirtymiä, on verrattain muita heikompaa. (Saari 2020.) Vaikka merkittävä osa suomalaisista voi hyvin, niin hyvinvointi- ja terveyserot on kuitenkin nähty muutostarpeisina myös Marinin (2019) hallitusohjelmassa. Saari (2020) on korostanut eriytymistä eri asemassa olevien yksilöiden mahdollisuuksien jakaantumisessa, sillä eriarvoisuus näyttäytyy eroina terveydessä eri väestöryhmien keskuudessa, osallisuuden mahdollisuuksissa sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuutena (Valtioneuvoston julkaisuja 2019, 142-144).

Heikoimmassa asemassa olevien yhteiskunnan jäsenten luottamus muihin ihmisiin ja yhteiskunnan instituutioihin, vaikuttaa korreloivasti siihen, minkälainen mahdollisuus heillä on osallistua yhteiskunnan toimintaan sen täysivaltaisina jäseninä. Yksilöiden kokemukset syrjäytymisestä, turvattomuudesta sekä matala tulotaso näyttävät heikentävän yleistynyttä ja institutionaalista luottamusta. (Kouvo 2014, 60-62; Salonen 2013.) Syntyvien luottamuserojen vähentämiseksi huomiota tulee keskittää hyvinvointivaltion toimiin sekä sosiaalisen osallisuuden lisäämiseen, sillä hyvinvointipalvelujen oikeudenmukaisuuden, riittävyyden ja tarvevastaavuuden on nähty parantavan yksilöiden luottamusta instituutioihin sekä muihin ihmisiin. (Kouvo 2014, 60-62; Salonen 2013.) Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumisen voidaan arvioida lisäävän heikoimmassa asemassa olevien luottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Merkittäviä tekijöitä nähdään myös olevan yksilön kokemus taloudellisesta pärjäämisestä sekä kyky uskoa tulevaisuuteen (Zitting 2021 puolesta Kouvo 2013 & 2014; OECD, 2021). Huonoimmassa asemassa olevien taloudellista pärjäämistä haastaa se, että Saaren (2020) mukaan, huono-osaiset käyttävät viimesijaista turvaa sekä heille kohdennettuja sosiaali- ja terveyspalveluita, joiden on nähty asettavan yksilön kokemusmaailmallisesti, mutta myös objektiivisesti arvioiden eriarvoiseen asemaan muun väestön kanssa.

Huono-osaisuuden tarkastelu edellyttää hyvinvointivaltion ja sosiaali- ja terveyspolitiikan pitkäaikaisen kehityksen tarkastelemista historiallisesta näkökulmasta, sillä meidän tuntemien sosiaalisten riskien hallintajärjestelmien rakentaminen on edellyttänyt riskien tunnistamista, jotta niihin on kyetty vastaamaan markkinakehityksen myötä monipuolistuneissa sosiaali- ja terveyspalveluilla, joiden avulla mahdollistetaan ehkäiseviä ja korjaavia toimenpiteitä niitä tarvitseville. (Saari 2020.) Ylisukupolvistuvan huono-osaisuuden esille tuonnilla esimerkiksi politiikassa, voidaan pitkällä aikavälillä tavoittaa niitä tekijöitä, jotka edistävät myönteisten siirtymien tavoittamista. Tarkastelemalla yksilöiden elintasoja, elämänlaatua, elämäntapoja ja niissä esiintyviä vajeita, voidaan paikallistaa huono-osaisuutta korreloivia tekijöitä. Elämänlaadun kuvaaminen subjektiivisesta näkökulmasta tuo esille ihmisen oman näkemyksen ja kokemuksen omasta elämäntilanteestaan, johon tiiviisti kytkeytyy myös kokemus hyvinvoinnista. (Saari 2020.)

Ylisukupolvisen huono-osaisuuden on todettu harvemmin olevan seurausta elintason liittyvien voimavarojen puuttumisesta tai elämänlaatuun liittyvistä osallisuuden rajoitteista, vaan ennemminkin ihmisten kyvyistä ja todellisista mahdollisuuksista käyttää olemassa olevia voimavaroja sekä osallisuutta edistäviä tekijöitä, myönteisten siirtymien saavuttamiseksi. Toimintakyky nähdään merkityksellisenä, sillä mitä enemmän ihmisellä on toimintakykyä, niin sitä enemmän hän kykenee hyötymään saatavilla olevista sosiaali-

ja terveystalvaeluista sekä täydenäväistä tulonsiirroista hyvinvointinsa edistämiseksi. Toisena näkökulmana on nostettu esille yksilöiden kyky käsitellä informaatiota sekä tehdä toistuvia valintoja myönteisten siirtymien mahdollistamiseksi. Palvelujen ja tulonsiirtojen tuottajat käyttävät valtavasti resursseja informaation suunnitteluun ja tuottamiseen, mitkä kohdentumattomina eivät tue tavoiteltuja myönteisiä siirtymiä kohderyhmässä. (Saari 2020.) Saari (2010, 49) on kuvannut, että hyvinvointivastuu tulee siirtymään yhä enemmän valtiolta lähemmäs kansalaista, kuntia ja lähiyhteisöä. Muutos tulee kannustamaan kansalaisia yhä enemmän yhteisölliseen toimintaan ja yhteisvastuun ottamiseen, edellyttäen kuitenkin kansalaisten itseohjautuvuutta sekä valtaistumista omasta elämästään (Kettunen 2006, 65).

3.2 Asunnottomuuden erityispiirteet sosiaali- ja terveystalvaeluissa

Asunnottomat ovat haavoittuva ryhmä sosiaali- ja terveystalvaeluissa, sillä heillä esiintyy paljon erilaisia psyykkisiä ja somaattisia sairauksia, päihdeongelmia, traumaaja, tartuntatauteja ja tapaturmia, minkä lisäksi heillä on runsasta sosiaali- ja terveystalvaelujen tarvetta. Tautitaakkaan nähden, asunnottomat käyttävät suhteellisen vähän polikliinisia palveluja, minkä on arveltu kuvastavan avohoidossa toteutettavien tutkimuksien ja hoidon haastavuutta asunnottomien heikon elämänhallinnan seurauksena. Asunnottomien kyky huolehtia omasta turvallisuudesta ja terveydestä on usein heikentynyt, sillä ei ole tukiverkostoa tai paikkaa, missä yöpyä. (Alppivuori 2018; Beijer 2007, 367; Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 84–109.) Asunnottomat eivät oletusarvoisesti muodosta yhtenäistä ryhmää, sillä asunnottomilla on vaihtelevia haasteita sekä yksilöittäin, mutta myös ryhmittäin. Asunnottomien yksilökohtainen vaihtelu elämäohaasteiden kohtaamisessa ovat suuria, samalla tavoin kuin muillakin väestöryhmillä. (Korhonen 2010, 155-174.)

Asunnottomilla on runsasta liikkuvuutta sosiaali- ja terveystalvaeluissa sekä palveluista pois jäämistä. Esimerkiksi avohoitopalvelujen käyttöön, on Stenius-Ayoaden (2018) mukaan asunnottomilla monia ylitsepääsemättömiä kynnyksiä. Vastaanottoajan antamiseksi tavoittaminen voi olla jo itsessään haastavaa, sillä usein asunnottomilla ei ole puhelimia tai voimassa olevaa osoitetta. Myös muistiongelmat, psykoosisairaudet, persoonallisuushäiriöt, aktiivinen päihteidenkäyttö ja erilaiset kognitiiviset vaikeudet haastavat muistamista mennä varatulle ajalle ja toisaalta kykyä tuoda esille tarpeensa ja ymmärtää saatuja ohjeita. (Stenius-Ayoade ym. 2018.)

Pitkäsen & Kaakisen mukaan (2004, 23) vaikeimmin asutettaviin kuuluvat yksilöt, joilla on usealla eri elämän osa-alueella haasteita ja, jotka tarvitsevat asunnon lisäksi myös

muita tukipalveluita mahdollisimman itsenäisen asumisensa tueksi. Tutkimuksissa kuvattuja vaikeimmin asutettaville yhteneväisyyksiä ovat päihde- ja mielenterveyden sairaudet, aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriöstä johtuva impulsiivisuus, rikollinen toiminta, väkivaltaisuus ja lähisuhdeväkivalta sekä periytyvä asiakkuus. Yksilöllisistä vaihteluista riippumatta, vaikeasti asutettavat asiakkaat ovat haastavissa tilanteissa, minkä seurauksena heidän motivoitumisensa oman elämän edistämiseen ja olemassa olevien erityispalvelujen käyttämiseen ei ole havaittu olevan riittävä riippumatta saadusta palveluohjauksesta. (Pitkänen & Kaakinen 2004, 23.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä vaikeasti asutettavaksi on kuvattu henkilöä, jolle ei olemassa olevista palveluista löydy oikeaa asumismuotoa tai riittäviä tukipalveluita ja hänen arvioidaan tarvitsevan palveluvalikon ulkopuolelle jääviä ratkaisumalleja asumisensa järjestämisessä. Näissä tilanteissa työntekijät tai asumispalvelujärjestelmä eivät kykene vastaamaan asiakkaan tarpeeseen, koska tarvetta vastaavaa asumismuotoa ja tukipalveluita ei joko ole tai vaihtoehtoisesti asiakkaan katsotaan olevan kyvytön käyttämään kyseistä asumispalvelua. Edellä kuvatun tilanteen voidaan nähdä erityisesti kertoman kertovan palvelu- ja hoitojärjestelmän tarvevastaamattomuudesta ja kohdetumattomuudesta. (Alppivuori 2018; Karjalainen 2004, 168.)

Erityisen haavoittuvassa asemassa nähdään olevan asunnottomat naiset, sillä etenkin äärimmäisissä muodoissaan, asunnottomuus altistaa asunnottomia naisia väkivallalle ja hyväksikäytölle. Asunnottomuuden lisäksi naisilla on paljon elämän aikana kasautuneita, toisiinsa vyyhteytyneiksi kuvattuja traumakokemuksia ja niiden seurauksena moninaisia palvelutarpeita. (Granfelt 2020, 18.) Granfelt (2021, 22) on todennut, että huomiota tulisi kiinnittää yhä enemmän siihen, millä tavalla palvelujärjestelmä sulkee palvelujen ulkopuolelle asunnottomia naisia ja miten olemassa olevat toimintamallit altistavat asunnottoman naisen haavoittuvaan asemaan sen sijaan, että pohdittaisiin asunnottomien naisten haavoittuvaa asemaa yhteiskunnassa. Naisten palvelutarpeen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon nykyistä laajemmin taloudelliset, sosiaaliset ja psyykkiset ulottuvuudet sekä traumatietoisuus. (Granfelt 2021, 22.)

Marginaalissa elävillä henkilöillä usein arjen haasteet voivat korostua, sillä yhteiskunnan tuottamat raamit tuntuvat etäisiltä ja vaikeasti saavutettavilta (Saari 2015, 17). Jelli (2022) on todennut, että pitkäaikaisasunnottomuus lisää erityisesti sosiaalisten tilanteiden hallitsemattomuutta ja toiminen ihmisten kanssa sekä kyky huomioida muita, voi vaiheittain heiketä asunnottomuuden pitkittyessä. Elämänhaasteet ja niiden kasaantuminen muodostuvat kantajalleen niin suureksi taakaksi, että ilman työntekijän ohjausta, yhteiskuntaan integroituminen voi olla liki mahdotonta (Y-Säätiö 2021). Asunnottomuuteen liittyy

monenlaisia sosiaalisia ongelmia, mutta asunnottomuus itsessään voidaan myös luokitella sosiaalisesti ongelmaksi, kuten köyhyys, päihdeongelma tai vaikka työttömyys (Sillanpää 2022, 12; Lehmuskoski & Kuusisto-Niemi 2008, 14). Raunio (2006, 9-11) määrittelee syrjäytymisen yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoudeksi. Syrjäytymisen voidaan nähdä tarkoittavan syrjäytymistä yhteiskunnan valtavirrasta, kun puolestaan sosiaalinen osallisuus määritellään pyrkimykseksi integroida ja lisätä marginalisoidujen ihmisten osallistumista yhteiskuntaan, jossa me kaikki elämme.

Asunnottomille kohdentuvien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä haastaa asiakkaiden monimuotoistunut palvelujen tarve. Asunnottomilla on usein useampia hoitoa vaativia diagnooseja ja samanaikaisesti useampia hoitosuhteita sekä muita kontakteja eri palveluihin. Käytännössä samanaikaiset hoitosuhteet ovat kulkeneet irrallisina toisistaan eli rinnakkaisesti tai vuorotellen jaksottaisesti. Näiden mallien haasteina ovat olleet yhteydenpito hoitavien tahojen kesken sekä yhteisten toimintatapojen hahmottaminen. Näkemuseroja on syntynyt myös siitä, missä järjestyksessä hoitoa annetaan eri hoitotarpeisiin ja, mikä on riittävä hoitotulos ennen seuraavaan hoidon toteuttamismuotoon siirtymistä. (Aalto 2007 puolesta Mueser ym. 2003.) Rinnakkaisen ja jaksottaisen hoitomallin vasteen nähdään jäävän heikoksi, sillä päihdehäiriö ja monet muut mielen- terveyden häiriöt ovat lähtökohtaisesti pitkäaikaisia ja syklisiä. Erityisesti kaksoisdiagnoosiasiakkaiden määrä on ollut viime aikoina kasvussa palvelujärjestelmässä, mikä haastaa jo teoriassa rinnakkaisen ja jaksottaisen hoidon toteuttamisen. Vaihtoehtona on tuotu esille integroitu hoitomalli, jossa sama taho hoitaa molempia häiriöitä samanaikaisesti, mikä mahdollistaa molemmat häiriöt saman tahtisesti huomioivan hoidon. (Aalto 2007.)

Asunnottomuuden pitkittyessä Bejerin (2007, 363-368) mukaan, päihteidenkäyttö usein lisääntyy ja samanaikaisesti elinolot huononevat. Asunnottomien liikkuvuutta kuvaa myös vuoden 2017 tilasto, jonka aikana päihdehuollon laitoksessa olleista, osa on ollut saman palvelun piirissä tulevina vuosina, ja heillä on ollut myös hoitajaksoja sosiaali- huollon laitos- ja asumispalveluissa. Vuoden 2017 kaikkien päihdehuollon asiakkaiden jatko-ohjautumista kartoittaessa selviää, että vuoteen 2021 mennessä 70,7% kohdalla on tieto ”muu/ei tietoa” ja 10,3%:lla merkintä on ”kuollut.” Kuolleiden ja ei tiedossa olevien asiakkaiden määrät ovat nousseet tasaisesti vuodesta 2017 vuoteen 2021 mentäessä. (THL 2017.) Stenius-Ayoade (2018) mukaan, asunnottomuuteen liittyy myös olennaisesti suuri kuolleisuus, sillä samanikäisiin verrokkeihin verrattuna, suomalaisilla asunnottomilla kerrotaan olevan yli viisinkertainen kuolemanriski. Erityisesti ylikuolleisuuden nähdään olevan suurta varsinkin nuorilla asunnottomilla. Asunnottomien elämäntavan ja erityisesti päihteidenkäytön, on todettu altistavan heidät väkivallalle. Asunnottomien on

arvioitu kuolevan muita väestönosia useammin väkivallan seurauksena sekä päihteidenkäytöstä johtuviin myrkytyksiin. (Bejer 2007, 363-368.) Asunnottomien kuolemanriski tauteihin on yli kolminkertainen verrattuna muuhun väestöön ja kuolemanriski ei-luonnollisiin syihin, kuten myrkytyksiin, tapaturmiin, itsemurhiin ja väkivaltaan, on verrattuna muuhun väestöön yli kymmenkertainen (Stenius-Ayoade ym. 2018).

4 Kehittämissympäristönä Vailla vakinaista asuntoa ry

Tutkimuksellisen kehittämistyön työelämäyhteistyökumppanina toimi valtakunnallisesti toimiva, mutta pääkaupunkiseudulle toimintansa keskittävä, kolmannen sektorin toimija Vailla vakinaista ry. Vva ry toiminnan juuret yltävät vuoteen 1986 ja virallisesti järjestö rekisteröitiin vuonna 1988. Vva ry:n perustamisen taustalla oli asunnottomuutta kokeneiden halu päästä yhteismajoituksesta eroon, minkä mahdollistamiseksi he perustivat kansalaisjärjestön. Yhdistyksen tarkoituksena oli turvata jokaisen yksilön perusoikeus asumiseen taustasta tai elämäntilanteesta riippumatta. (Vva ry n.d.)

Vva ry:n toiminnan tarkoituksena on toimia asunnottomien edunvalvojana, vaikuttaen yksilötasolla asunnottomien tilanteeseen sekä yhteiskunnallisella tasolla lainsäädäntöön. Toiminnan perimmäisenä ajatuksena on, että jokainen ihminen kykenee asumaan itsenäisesti, mikäli saa siihen riittävät olosuhteet ja tuen; asunto on ihmis- ja perusoikeus eikä mitkään olosuhteet oikeuta sen puuttumisen hyväksymistä. Järjestö on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton ja toiminta on voittoa tavoittelematonta. Toimintaa luotusaavina arvoina ovat: ihmisarvo, luottamus, osallisuus ja tasa-arvo. (Vvavy n.d.)

Vva ry:ssä on mukana ammattilaisia sekä palkattuja asunnottomia tai asunnottomuutta kokeneita henkilöitä. Vailla vakinaista asuntoa ry hallinnoi Kokema – toimintaa, jossa kokemusasiantuntijat toimivat kouluttajina ja mentoreina. Kokema-toiminnan kautta vahvistetaan kokemusasiantuntijoiden roolia asunnottomille suunnattujen palvelujen suunnittelussa, kehittämistyössä sekä käytäntöön viemisessä. Kokemusasiantuntijoilla ja mentoreilla on omakohtainen kokemus asunnottomuudesta ja sen lieveilmiöistä sekä kokemus asunnottomille suunnattujen palvelujen kehittämistyöstä. Toiminnalla tuetaan asunnottomuustoimijoita hyödyntämään kokemusasiantuntijoiden erityisosaamista tarkoituksenmukaisesti. Vva ry:n toteuttamaa matalan kynnyksen toimintaa ovat Vepa - vertais- ja vapaaehtoistoiminnan keskus, Yökeskus Kalkers, asumisneuvonta, liikkuva tuki ja palveluohjaus, Yökiitäjä, neuvonta ja ohjaus maahan muuttaneille sekä Vartiosaaren päihteetön virkistyspaikka. Matalan kynnyksen toiminnan lisäksi Vva ry vastaa Sällikoti-

asumisyksikön toiminnasta sekä pitkäaikaisasunnottomille suunnatun tilapäismajoitusyksikkö Tuvan toiminnasta. (Vvavy n.d.)

5 Tarkoitus, tavoite, kehittämistehtävät ja tuotos

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluita. Kehittämistyön tavoitteena oli edistää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista.

Kehittämistyötä ohjanneet kehittämistehtävät

1. Kuvata asunnottomien sosiaali- ja terveystalvelujen tarpeita asumisen polulla omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien ja asunnottomuustyön ammattilaisten näkökulmista.
2. Kuvata asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistävät tekijät omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien ja asunnottomuustyön ammattilaisten näkökulmista.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi kuvaus asunnottomien tarpeisiin vastaavista asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluista talvelujen kohdentumisen edistämiseksi.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tiedon intressi

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä pyrittiin luomaan teorian ja käytännön vuorovaikutusta, sillä niiden yhdistämisellä voitiin saavuttaa kehittämistehtävien mukaista ymmärryksen kasvamista (Heikkinen 2008; Toikko ym. 2009: 29–30). Yhteiskehittämisessä keskeistä oli saada aikaan sosiaaliin käytäntöihin kohdistuvaa, ongelmien ratkaisuun ja muutoksiin johtavaa toimintaa, minkä myötä pystyttiin kuvaamaan asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistäviä tekijöitä (Suojanen 2004). Emansipatorisen tiedonintressin reflektoinnin tasolla voitiin pohtia työn arvopäämääriä yhteiskunnallisesta näkökulmasta (Suojanen 2004).

Toteutettu yhteiskehittäminen oli käytäntöihin kohdistuva sosiaalinen prosessi ja toiminnallinen interventio, jossa liikuttiin niin yksilöllisellä, mutta myös sosiaalisella alueella (Heikkinen 2018; Suojanen 2004). Yhteiskehittämisen tuotoksena syntyi kuvaus asunnottomien tarpeisiin vastaavista asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista palvelujen kohdentumisen edistämiseksi (Suojanen 2004). Yhteiskehittäminen mahdollisti osallistujien ymmärtämiskyvyn lisääntymisen itse toimintatilanteen kautta. Tavoitteen saavuttamisen edellytyksenä oli reflektioprosessin ja itsereflektiivisen kehän käynnistyminen, jossa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seurasivat syklisesti toisiaan. (Heikkinen 2008; Toikko ym. 2009: 29–30.) Tämän onnistuttua voimmekin osoittaa olemassa olevia toimintatapoja- ja malleja osin toimimattomiksi (Suojanen 2004).

6.2 Tiedontuottajien valinta ja kuvaus

Ensimmäiseen kehittämistehtävään tiedontuottajiksi valikoitui 1 henkilö, jolla oli omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta sekä 3 asunnottomuustyön ammattilaista. Toisessa kehittämistehtävässä tiedontuottajiksi valikoitui 1 omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaava henkilö sekä 3 asunnottomuustyön ammattilaista. Asunnottomuustyön asiantuntijoiksi luettiin Vailla vakinaista asuntoa ry:n toiminnassa mukana olevat asunnottomuustyön ammattilaiset ja Kokema -toiminnan kokemusasiantuntijat. Tiedontuottajien ulkopuolelle rajattiin henkilöt, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta tai työelämän kautta saatua ymmärrystä asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista.

Tiedontuottajat tavoitettiin Vva ry:n toiminnasta. Yhteiskehittämiseen osallistuvat saivat luettavakseen ”Tutkittavan informointi- ja tietosuojaseloste” -lomakkeen (Liite 1 ja 2) Tiedontuottajien suostumus tutkimukseen osallistumisesta selvitettiin ”Tutkittavan suostumus” -lomakkeella (Liite 3) Tiedontuottajien vapaaehtoinen suostumus tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistumisesta varmistettiin allekirjoittamalla ”Tutkittavan suostumus”-lomake (Liite 3).

6.3 Aineiston hankinta

Kehittämistehtävien aineisto kerättiin yhteiskehittämisen avulla. Kutsu (Liite 4) yhteiskehittämistilaisuuteen lähetettiin sähköpostitse ammattilaisille sekä omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaaville henkilöille. Yhteiskehittämistilaisuus järjestettiin tulevaisuusverstaana, mikä menetelmänä soveltui asioiden työstämiseen, joita haluttiin ja

jouduttiin muuttamaan. Menetelmä soveltui myös yhteiskehittämiseen, sillä ongelmatilanne oli vasta hahmottumassa ja suunnitteluvaihe oli alussa. Tavoitteena oli saada kaikki kiinnostuneet mukaan asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tulevaisuusverstaassa innovoitiin yhteisten asioiden eteen ryhmässä, kuitenkin yksilön ääntä kunnioittaen. Menetelmään sisältyi valmisteluvaihe sekä kolme verstaasvaihetta: Ongelma- ja kritiikkivaihe, mielikuvitusvaihe ja todellistamisvaihe. (Jungk, R & Müllert N. 1987.)

Tulevaisuusverstaas-työpajassa yhteiskehitettiin yhdessä ryhmässä. Ryhmässä yhteiskehitettiin kahden eri kehittämisaiheen äärellä. Ensimmäisessä aiheessa kuvattiin asunnottomien sosiaali- ja terveystalvelujen tarpeita asumisen polulla. Toisessa aiheessa kuvattiin asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistävät tekijät. Yhteiskehittämisen tarkoituksena oli kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluita. Yhteiskehittämisen tavoitteena oli edistää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista. Työpajojen eri vaiheissa esille nousseet ajatukset ja kehittämisideat kirjattiin paperille muistiin. Kirjurina toimi ryhmästä erikseen nimetty ryhmän jäsen. Tutkimuksellisen kehittämistyön toteuttajana ohjasin tiedontuottajia tulevaisuusverstaas-menetelmän mukaisessa työskentelyssä sekä ohjasin heidän keskusteluansa tutkimuskysymysten suuntaan. Yhteiskehittäminen nauhoitettiin nauhurilla. Ääninauhoituksen lisäksi työpajatyöskentelystä aineistoksi jäi 3 erillistä muistipaperia tulevaisuusverstaan eri työskentelyvaiheista, jotka olivat tiedontuottajien kirjaamia.

6.4 Aineiston analysointi

Tutkimuksellisen kehittämistyön analyysimenetelmä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa aineisto ohjasi analyysin tekoa. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä aineiston muodosti, työpajatyöskentelyn eri vaiheissa ryhmän jäsenten tekemät 3 muistipaperia sekä 1 tunti 29 minuuttia ja 28 sekuntia pitkä ääninauhoite. Muistipapereista sekä ääninauhoitteesta nostettiin esiin sen analyysikysymyksiin vastaavat ilmaukset. Tutkijan oli tärkeää kiinnittää huomiota pysymiseen avoimena aineistolle ja, että aineistoa analysoitiin ilman, että teoretieto vaikutti hankitusta aineistosta esille nostettaviin asioihin. (Tietoarkisto n.d; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla tavoiteltiin keskittymisen suuntaaminen siihen, mitä asioita, aiheita ja teemoja yhteiskehittämistilaisuuden muistiinpanot ja ääninauhoite kertoivat (Tietoarkisto n.d). Kerätty aineisto litteroitiin ja litteroidusta aineistoista poimittiin analyysiyksiköt, jotka olivat ajatuksellisia kokonaisuuksia. Analyysikysymyksiä

olivat ”Minkälaisia sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeita asunnottomilla on asumisen polulla?” ja ”Mitkä tekijät edistävät sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumista asunnottomien asumisen polulla?” Aineistosta poimittiin analyysikysymyksiä vastaavat ilmaisut ja merkittiin analyysivaiheessa eri värisillä alleviivauksilla. Aiemmin alleviivatut kohdat pelkistettiin kirjoittamalla ne tiivistetympään muotoon, jolloin niiden ryhmittely analysoinnin edetessä, oli helpompaa. Tiivistetyt muodot ryhmiteltiin siten, että samaa tarkoittavat ilmaukset muodostavat omia alaluokkia. Alaluokat nimettiin sisältöä parhaiten kuvaavilla otsikoilla. Lopulta aineistosta muodostettiin yleiskäsitteet, jossa luokittelua jatkettiin siten, että ryhmittelyvaiheessa muodostetut alaluokat yhdisteltiin pääluokiksi. Kaikki luokat nimettiin sisältöä kuvaavalla otsikolla. Luokittelun jälkeen, aineiston sisällöstä pyrittiin tekemään johtopäätöksiä, jotka kertoivat kehittämistehtävien näkökulmasta relevanttia. (Tietoarkisto n.d; Tuomi & Sarajärvi 2018.) Esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä löytyy opinnäytetyön liitteenä (Liite 6).

6.5 Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen

Tutkimuksellisen kehittämistyön aihe lähti muotoutumaan teoreettiseen viitekehykseen tutustumisen kautta. Aiheen ideointiin liittyen toteutettiin yhteistyötapaaminen Vailla vakinaista asuntoa ry:n kanssa talvella 2023. Lopullisen muotonsa aihe sai Vailla vakinaista asuntoa ry:n asunnottomuustyön ammattilaisten ja omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta loppupalvella 2023.

Aineiston hankintaan liittyen järjestettiin erikseen tapaaminen syyskuussa 2023 Vailla vakinaista asuntoa ry:n yhdyshenkilön kanssa. Tapaamisella käytiin läpi aineiston hankinnan toteutusta yhteiskehittämisen avulla sekä pohdittiin tiedontuottajien valikoitumista ja tavoittamista. Tiedontuottajien rekrytointi toteutui sen jälkeen, kun tutkimuslupa myönnettiin. Yhteiskehittämistilaisuuden ajankohta sovittiin syyskuulle 2023, joka kuitenkin peruuntui Vailla vakinaista asuntoa ry:n toimesta. Yhteiskehittämistilaisuus ja sen myötä aineiston hankinta toteutui lopulta 11.10.2023. Aineisto analysoitiin lokakuun 2023 aikana. Tutkimuksellisen kehittämistyön raporttia kirjoitettiin samanaikaisesti aineiston hankinnan ja analysoinnin kanssa.

Taulukko 1. Tutkimuksellisen kehittämistyön aikataulu

Aika	Työvaihe	Paikka
Talvi 2022 – Tammikuu 2023	Tutkimuksellisen kehittämistyön aiheen ideointi.	Vailla vakinaista asuntoa ry ja Metropolia AMK
Helmi- Toukokuu 2023	Tarve- ja aiheanalyysien tekeminen, tiedonhaku sekä teoreettisen viitekehyksen muodostaminen.	Metropolia AMK
Kesä- Elokuu 2023	Tutkimussuunnitelman kirjoittaminen.	Metropolia AMK
Syys- lokakuu 2023	Yhteistyötapaaminen Vva ry:ssä, tutkimussuunnitelman loppuun kirjoittaminen, tutkimusluvan hakeminen.	Vailla vakinaista asuntoa ry ja Metropolia AMK
Loka- marraskuu 2023	Kehittämistehtävien aineistojen kerääminen ja niiden analysointi.	Metropolia AMK
Joulukuu 2023 - Tammikuu 2024	Aineiston analysointi, tulokset ja niiden raportointi.	Metropolia AMK
Helmikuu 2024	Tutkimuksellisen kehittämistyön palautus ja julkaiseminen.	Metropolia AMK ja Theseus

7 Asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeet ja palvelujen kohdentumista edistävät tekijät asumisen polulla.

7.1 Asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeet asumisen polulla

Erityisryhmille suunnatut terveyspalvelut

Tulosten mukaan asunnottomat tarvitsevat asumisen polun aikana perusterveydenhuollon palveluita. Perusterveydenhuollon palveluista asunnottomat tarvitsevat terveyskeskuksen- ja suun terveydenhuollon ajanvarauskäyntejä. Haasteena nähtiin se, että vastaanottoajat ovat rajattuja, eikä asunnottomilla aina ole varmuutta siitä, että mistä ylipäättänsä saa terveydenhuollon palveluita. Matalakynnyksisten terveyspalveluiden nähtiin vastaavan asunnottomien erityistarpeisiin asumisen polun aikana, sillä terveyspalvelut

ovat saatavilla aina, kun asiakas on itse motivoitunut. Asiakkaiden asioiden hoitamisen ja tilanteen edistämisen nähtiin usein alkavan terveydenhoitoprosesseista. Terveysteen liittyvien ajanvarauskäyntien avulla voidaan edetä hoitamaan asiakkaan muita asioita. Asumisen puolestaan nähtiin tukevan ajanvarauskäynneille menemistä, asunto ensin – ajattelun mukaisesti.

”Ratkaisukeskeisen työn perusjuttuja on se että me ei nyt mennä nyt sun kipeisiin asioihin, mutta sulla on hammas kipee, niin mennäänkö hammaslääkäriin. Kun saadaan yksi asia tehtyä, niin se voi poikia eteenpäin.”

Asioiden hoitaminen voi olla hankalaa, mikäli käyttää päihteitä. Asunnottomat tarvitsevat heille erityisryhmille suunnattuja terveyspalveluita, sillä terveysasemilla tulisi olla ymmärrystä marginaalissa elämisestä sekä huomioida asunnottomien erityistarpeet, minkä myötä päästäisiin parempiin hoitotuloksiin ja kustannussäästöihin. Työntekijöiden suhtautumisen päihteisiin nähtiin vaikuttavan psykiatrian palvelujen saamiseen. Jos ihmisellä on päihdeongelmia, niin asiakas ei saa psykiatrian palveluita, sillä ajatellaan, että päihdeongelma tulisi hoitaa ensin. Psykkisiä sairauksia on hankala hoitaa ensin, sillä usein päihteiden käytön taustalla ja juurisyynä on psykoosisairaus tai muu mielenterveyden häiriö ja tämän vuoksi niitä tulisi kyetä hoitamana samanaikaisesti. Psykiatrian puolen resurssit eivät tällä hetkellä riitä edes ”normaaliväestölle”, eikä varsinkaan marginaalissa eläville asiakkaille.

”..Varsinkin jos puhutaan kadulla olevista, joilla on raskaita mielenterveyden sairauksia (psykoosisairautta yms.) Niin he eivät uppoa sinne psykiatriaan ja he eivät saa riittävää tarvittaessa laitostason palvelua, jotta se elämä pysyisi jonkinlaisessa järjestyksessä.”

Ennen keinoja ja resursseja oli vähemmän, mutta osaamista enemmän. Sosiaalityöntekijöilläkään ei aina ole riittävää ymmärrystä erityisryhmistä. Asunnottomat tarvitsevat kattavia erityispalveluita, minkä edellytyksenä nähtiin olevan työntekijöiden osaamisen ja ymmärryksen kasvattaminen erityisryhmien kanssa työskentelystä. Ihmiset, joiden elämässä on kaiken näköistä, erityisesti kadulla asuvat ja mielenterveyden sairauksia omaavat, saavat huonosti psykiatriasta palveluita sekä tarvittaessa laitostason palveluita. Asunnottomat tarvitsevat helposti saatavilla olevia, yhdenmukaisesti kohdentuvia ja asunnottomien erityistarpeet huomioivia psykiatrian puolen palveluita. Psykiatrian puolen palvelujen puute on systemaattinen puute, minkä lisäksi on sattumanvaraista, että kuka saa palveluita. Asunnottomien saamia sosiaali- ja terveyspalveluita ei nähty riittävinä ja erityisesti osastohoidon saamisen nähtiin olevan hidasta. Asunnottomilla on monenlaisten kuntoutuspalvelujen tarvetta, mutta on ongelmallista, että heiltä vaaditaan

”kuntoutuspuhe” kuntoutuspalvelujen saamiseksi. Asiakkaille asetettava vaatimustaso tulisi huomioida palvelujen saamisen kriteereissä.

Palvelut koordinoiva vastuutyöntekijä

Tulosten mukaan, asunnottomat asioivat asumisen polun aikana eri palveluntarjoajilla. Asiakkaan ongelmien koskettaessa hänen koko elämänsä, asunnottomat tarvitsevat pitkäkestoisen ja pysyvän asiakas-työntekijäsuhde. Pitkäkestoisen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde on myös tehokkaan hoidon edellytys. Asunnottomat tarvitsevat asumisen polun aikana sosiaalityön kontaktin, joka toimii asiakkaan asioissa case-managerin roolissa. Asiakkaan tilanne lähtee aina hieman alusta sosiaalityöntekijän vaihtuessa. Asiakkaalla tulisi olla edes joku työntekijä, joka ottaa vastuun asiakkaan asioista ja kuljettaa niitä eteenpäin. Tällä hetkellä asiakkaan asioiden edistyminen on sattumanvaraista ja työntekijästä riippuvaa. Case-manager toimisi ikään kuin vastuutyöntekijänä, joka koordinoisi asiakkaan tuentarvetta vastaavat palvelut ja seuraisi vuosi toisensa jälkeen, että mitä asiakkaan kanssa on tehty, miten sillä menee ja mihin on päästy. Sosiaalityössä tulisi näkyä nykyistä enemmän pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus sekä palvelujen saamisen yhdenmukaisuus.

”Täällä hoidetaan vähän kämppääsaa eteenpäin, täällä kirjoitetaan vähän maksareita ja tämä työntekijä hoitaa vähän terveyttä ja sit on vielä yksi joka on joku nimetty sosiaalityöntekijä. Ja kukaan ei tiedä niistä kaikkea.”

Asiakkaan kohdistuvien toimenpiteiden nähtiin olevan myös ”pistemäisiä” ja hetkittäisiä, vaikka asunnottomat tarvitsevat rinnalla kulkemisesta ja heidän tilanteen edistymisen seurantaa. Asumisen polun aikana voi tulla epäonnistumisia ja niidenkin jälkeen asiakas tarvitsee tukea ja hänellä tulisi olla mahdollisuus palata takaisin esimerkiksi asumisyksikkönsä. Tällä hetkellä epäonnistuessaan asiakas jää yksin. Pitkäkestoisen tuen pitäisi jatkua asiakkaan siirtyessä asumisyksiköstä omaan asuntoon; Tällä hetkellä tuki on kevyttä, eikä ole olemassa tiiviimmän tuen välivaihetta. Yhtenä näkemyksenä tuotiin esille, että Asumisen tuella pitäisi olla palvelun omistajuus asunnottoman asumisen polusta.

Moniammatillinen yhteistyö

Tulosten mukaan, asunnottomat tarvitsevan asumisen polun aikana moniammatillista tukea. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen tuentarpeen, erityisesti psykiatristen ja somaattisten tuentarpeiden kartoittamisen, ja palveluiden koordinoinnin asunnottomuuden alussa ja asumisen polun aikana. Moniammatillinen arvio

asiakkaan kokonaistilanteesta tulisi tehdä heti siinä kohtaa, kun hän ensimmäisen kerran tulee hätämajoitukseen. Asunnottomat tarvitsevat asumisen polun aikana erityistä tukea asumiseensa. Esille nostettiin tarve ”keskusyksikölle”, joilla olisi omistajuus asumisen palveluista. Astu:lla eli Asumisen tuella nähtiin olevan merkittävä rooli asunnottomien asumisen polulla, minkä lisäksi pohdittiin, että tarvittaisiin taho, kuten Asumisen tuki, jolla olisi omistajuus asumispalveluista.

”Ne on aika pieni ja erityinen ryhmä, jotka eivät asumisyksiköissä pysty asumaan. Siihen liittyy väkivaltaa ja muuta. Normaalisti lähes kaikki kykenee. Jos on kuntoutumistavoitteita ja niissä pääsee eteenpäin, niin on mahdollisuus siirtyä omaan asuntoon. Jos ryssit omassa asunnossa niin tiput taas hätämajoitukseen. Tuntuu omanlaiselta pyöröovelta myös”

Asunnottomilla on tarve erilaisille ja eritasoisille asumisen ratkaisuille ilman vaatimusta kuntoutumistavoitteista. Olisi iso variaatio, josta voitaisiin valita erilaisia ratkaisuja, sillä tällä hetkellä asiakkaalle tarjotaan yhtä vaihtoehtoa. Asiakkaan tulisi antaa kokeilla erilaisia asumisvaihtoehtoja. Asiakas tarvitsee valinnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksia omaan asumisasiaansa liittyen ja asiakkaan koko elämäntilanne tulee ottaa huomioon asumisvaihtoehtoja pohdittaessa. Tuloksissa nousi tarve tiiviimmälle tuelle asumisen välivaiheisiin. Asumisen epäonnistumisen jälkeen, asiakkaalla tulisi olla edelleen mahdollisuus palata takaisin asumisyksikköön, eikä sen tulisi suoraan tarkoittaa ”tippumista” hätämajoitukseen.

Yhteydenpidon eri tahojen välillä tulisi olla tiiviimpää asiakkaan asumisen aikana sekä asumisen eri välivaiheissa. Tällä hetkellä tiimityöskentelyn nähtiin olevan sitä, että kaikki hoitavat omia prosessejaan sen sijaan, että hyödynnettäisiin yhdessä tekemisen mallia jatkuvuuden varmistamiseksi asiakkaan asioissa. Yhteydenpidon haasteita on erityisesti Asumisen tuen ja Hietaniemenkadun palvelukeskuksen välillä. Tarvitaan myös sujuvampaa tiedonsiirtoa tukea tuottavan tahon vaihtuessa.

Tulosten mukaan monissa tilanteissa asiakas voisi asua myös omassa asunnossa, mikäli palveluita voitaisiin tuottaa asiakkaalle omaan kotiin ja asiakkaalla säilyisi kontakti moniammatilliseen tiimiin. Asunnottomat tarvitsevat moniammatillisen tiimin tukea myös tiedonsiirtoon viitaten, sillä työntekijöiden vaihtuvuudella on kielteisiä vaikutuksia asiakkaan asioiden etenemiseen. Moniammatillinen yhteistyön merkitystä korostettiin siltä osin, että monissa tilanteissa eri sektoreiden toimijat voisivat tukea toisiaan. Monissa tilanteissa asunnottomat tarvitsevat kolmannen sektorin tukea julkisten palvelujen piiriin pääsemiseksi.

”Palveluohjausta on lisätty, mutta kysymys herää, että mitä palveluohjauksesta tänä päivänä opetetaan. Ja ylittäänsä, että asunnoton ihminen tarvitsee palveluohjausta kyetäkseen asioimaan viranomaisten kanssa.”

Palveluohjauksen rooli nähtiin merkityksellisenä marginaalissa elävien ihmisten kohdalla. Kolmannella sektorilla tehtävän työn merkitys korostuu vahvasti myös vankilasta vapautumisvaiheessa, vaikkakin vapautumisen polkujen nähtiin kehittyneen esimerkiksi koevapauksien myötä. Ennen vankilasta on vapauduttu ilman tukea odottelemaan, että kolmannen sektorin ylläpitämä yömaja aukeaa. Asunnottomat tarvitsevat myös julkisten palvelujen piiriin pääsemiseksi kolmannen sektori tukea esimerkiksi jalkautuvan työn muodossa.

Tuki sähköiseen asiointiin ja taloudenhallintaan

Tulosten mukaan asunnottomat tarvitsevat tukea taloudenhallintaan. Asumisasioissa raha-asiat voivat usein olla se ainoa asia, mikä asiakkaalta ei onnistu, vaikka asuminen muutoin sujuisi. Monissa tilanteissa edunvalvonta on asiakkaan asumista tukeva ratkaisu, mutta sen saaminen voi kestää pitkäänkin, minkä lisäksi asiakkaan oma vastustus edunvalvontaa kohtaan pidentää ennestään odotusaikaa. Myös välitystilejä on huonosti ja tiukoin kriteerein saatavilla.

”..Sillon kun asiakas tulee siihen, niin hän olisi halukas hoitamaan asiat järkevästi. Mutta sitten kun asioiden hoito venyy (henkkareiden, rahan hankinta tms.) ja on itseksensä, kun rahat pöllähtää tilille.

Tulosten mukaan asunnottomat tarvitsevat tukea sähköiseen asiointiin. Sähköiseen asiointiin vaadittavien digitaitojen uupuminen haastaa asiakkaan omien raha-asioiden hoitamista. Sähköinen asiointi edellyttää myös erilaisia tietoteknisiä välineitä, joiden hankintaan asunnottomat tarvitsevat tukea. Virallisten asioiden hoitamisessa ja sähköisessä asioinnissa vaihteita on paljon, minkä myötä ”porras” voi olla liian suuri, kun asiakas käyttää päihteitä ja on asunnoton. Asunnottomat tarvitsevat viivytyksetöntä tukea sähköiseen asiointiin silloin, kun asiakas itse on siihen motivoitunut.

7.2 Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistävät tekijät

Palvelutarjonnan ja toimintatapojen yhtenäistäminen

Tulosten mukaan sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistää palvelutarjonnan selkeyttäminen. Asumisen polun palveluissa palveluntarjoajia on monia ja jokaisella palveluntarjoajalla on erilaisia toimintatapoja. Asunnottomalla saattaa usein olla monia eri tahoja hoitamassa samanaikaisesti hänen asioitansa, jolloin kokonaiskuva asiakkaan kokonaistilanteesta ja asioiden edistämisestä jää uupumaan. Asumisen polun palvelut muodostavat pirstaleisen ”systeemin”, minkä lisäksi palvelujen kohdentuminen on sattumanvaraista sen osalta, mitä palveluita asunnottoman asumisen polulle sattuu.

Asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistää palvelutarjonnan keskittäminen, toimintatapojen yhtenäistäminen sekä vastuun selkeyttäminen asiakkaan asioissa. Palvelujen kohdentumisen edistämiseksi, omistajuus tulisi antaa yhdelle organisaatiolle, johon asumisen polun palvelut keskitettäisiin. Asumisen polun palvelujen keskittäminen selkeyttäisi palveluntarjontaa ja vastuunjakoja. Vastuun keskittäminen yhdelle organisaatiolle vaikuttaisi myös siihen, ettei asiakkaalle tarjottava tuki näyttäytyisi ”pistemäisiltä” ja hetkittäisiltä toimilta, kun tavoitellaan pitkäkestoista tukea.

Pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde

Tulosten mukaan, sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistävä tekijä oli pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde, sillä työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa kielteisesti palvelujen kohdentumiseen. Työntekijän vastuunottamisen asiakkaan asioista nähtiin merkityksellisenä, sillä aina asiakas itse ei pysty edistämään asioitaan tai ottamaan vastuuta niistä.

Tarvittaisiin case-manager, kuka seuraisi vuodesta toiseen, että mitä ihmisen kanssa on tehty, miten sillä menee ja mitkä ovat tulokset.”

Palvelujen kohdentumista edistävänä tekijänä on, että asiakkaalla olisi joku työntekijä tai taho, joka ohjaa asiakasta palveluihin sekä ottaa koppia asiakkaasta ja hänen asioistaan. Palvelujen kohdentumista edistää se, että asiakkaalla on työntekijä, joka ottaa asiakkaan tilanteesta omistajuuden, kun asiakas haarukoi palvelujärjestelmässä eri tahojen välillä. Omistajuuden ottaminen tukee kokonais kuvan säilyttämistä asiakkaan tilanteesta. Työn-

tekijöiden pysyvyys, rinnalla kulkeminen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde ovat edellytyksiä sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumiselle. Lisäksi ajantasainen asiakastietojen siirtäminen työntekijän vaihtuessa edistää palvelujen kohdentumista, sillä asiakastietojen uupumisen nähtiin viivästyttävän asiakkaan asioiden etenemistä.

Työntekijöiden osaamisen ja ymmärryksen kasvattaminen

Tulosten mukaan psykiatrian puolen riittävä resurssointi edistäisi palvelujen kohdentumista, sillä tällä hetkellä ne eivät kohdennu marginaalissa eläviin. Erityisesti päihteitä käyttävät asiakkaat hyötyvät heille suunnatuista terveystalveluista. Kolmannen sektorin palvelut eivät profiloitu terveystalvioiden hoitopaikoiksi, eikä stigmattomuus terveystalveluissa tällä hetkellä toteudu. On olemassa kolmannen sektorin palveluita, mutta ne eivät kuitenkaan profiloitu terveystalvioiden hoitopaikoiksi. Psykiatrian puolen tulee laajentaa heidän toimintaansa, jotta psykiatrian puolen palvelut kohdentuisivat myös marginaalissa eläviin. Mikäli ihmisellä on päihdeongelmia, niin häneltä evätään psykiatrian puolen palvelut, sillä psykiatrian puolella ajatellaan, että päihdeongelmat tulee hoitaa ensin pois ennen, kun asiakkaan on mahdollista saada apua psyykkiseen sairauteen. Päihdeongelmia on mahdotonta hoitaa ensin pois, mikäli päihteidenkäytön juurisyynä on psyykkisen puolen. Päihde- ja mielenterveys-sairauksia tulisi hoitaa samanaikaisesti.

„..ymmärrettäisiin marginaalissa elävien käyttäytymistä ja toimintaa, niin päästäisiin parempiin ja tehokkaampiin hoitotuloksiin automaattisesti.”

Tulosten mukaan, tiiviillä ja moniammatillisella työskentelyllä voidaan edistää palvelujen kohdentumista. Työntekijöiden tasalaatuisen osaamistason ja työstä suoriutumisen nähtiin edistävän sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista. Työntekijät tarvitsevat lisäkoulutusta osaamisen ja ymmärryksen kasvattamiseksi. Tarve työntekijöiden osaamisen ja ymmärryksen kasvattamiselle on erityisesti kaksoisdiagnoosiasiakkaiden hoidossa ja kuntoutuksessa, sillä tällä hetkellä työntekijöiden suhtautuminen päihteidenkäyttöön vaikuttaa siihen, kuinka asiakas saa psykiatrian puolen palveluita.

8 Kuvaus asunnottomien tarpeisiin vastaavista asumisen polun sosiaali- ja terveystalvveluista palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Kuva 1. Kuvaus sosiaali- ja terveystalvvelujen kohdentumista edistävistä tekijöistä asumisen polulla.

Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvveluiden kohdentumisen edistäminen edellyttää asiakkaan toimintakyvyn ja voimavarojen huomioimista sekä ympäristön esteiden minimointia, erityisesti asunto ensin- ajattelun jalkautuminen. Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvveluiden tarjontaa ja toimintatapoja tulisi selkeyttää ja yhtenäistää, jotta palvelutarjonta näyttäytyisi asiakkaille eheämpänä, ne kohdentuisivat yhdenmukaisemmin ja olisivat matalakynnyksisiä sekä helpommin saatavilla. Psykiatrian puolen palveluiden resurssointia sekä psykiatrian puolen ja päihdepalveluiden yhteistyötä tulisi vahvistaa, jotta päihde- ja mielenterveyssairauksien samanaikainen hoito toteutuisi. Tarve näyttäytyy erityisryhmille suunnatuille terveystalvveluille, jotta asunnottomien kokemus stigmattomuudesta toteutuisi ja heidän erityistarpeensa tulisivat huomioiduksi.

Pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde sekä asiakkaan rinnalla kulkeminen vahvistaa asiakasymmärryksen rakentumista. Sosiaalityön tulee olla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista. Vastuujaon selkeyttäminen ja omistajuuden ottaminen asiakasprosessista tukevat kokonaiskuvan säilyttämistä asiakkaan tilanteesta sekä asiakkaan palveluihin ohjaamista. Työntekijöiden ymmärrystä ja osaamista tulisi kasvattaa, erityisesti kaksoisdiagnoosiasiakkaiden hoidosta ja kuntoutuksesta, sekä marginaalissa elävien asiakkaiden kanssa työskentelystä.

Asunnottomat hyötyvät moniammatillisesta tuesta. Moniammatillinen tuki perustuu yhteistyöhön, jossa toteutuu asiakastietojen ajantasaisen siirtäminen eri tahojen välillä. Moniammatillinen tuen ja yhteistyön nähtiin voivan mahdollistaa asiakkaan tuentarpeiden kartoittamisen moniammatillisissa tiimeissä sekä moniammatillisen tiimin tuen asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioivissa asumisympäristöissä sekä asumisen polun eri vaiheissa. Tiimityöskentelyä tulisi lisätä sekä yhdessä tekemisen mallia tulisi jalkauttaa.

Asunnottomat tarvitsevat kolmannen sektorin tukea, kuten palveluohjausta ja jalkautuvaa työtä. Asunnottomat tarvitsevat myös tukea sähköiseen asiointiin sekä taloudenhallintaan. Lisäksi asumisen ratkaisujen aikajänne on tällä hetkellä liian pitkä ja asunnottomat tarvitsevat asumisenratkaisuja nykytilannetta nopeammin. Asiakkaan odotusajan ollessa pitkä, asiakkaan elämässä ehtii tapahtua paljon asioita. Tällä hetkellä odotusaika on 1-1,5 vuotta ellei pidempäänkin, ja sinä aikana asiakas on saattanut jo joutua esimerkiksi vankilaan, mikäli tuomio on ollut odottamassa.

9 Pohdinta

9.1 Tulosten tarkastelu

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystyöpalvelut näyttävät eri toimintakokonaisuuksiin pirstoutuneina sen sijaan, että ne muodostaisivat saumattomaan yhteistyöhön perustuvan yhtenäisen toimintakokonaisuuden. Palvelujen rikkonaisuus näyttää selkeän vastuun ja yhteistyön puuttumisena eri sektoreiden toimijoiden välillä sekä toisaalta jakaantumisen perusterveydenhuoltoon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuoltoon. Asunnottomien kuntoutumista tukeva palvelujärjestelmä asumisen polulla koettiin monimutkaisena ja asunnottomien kuntoutumisprosesseja porrastavina eri instansseihin, jolloin verkostomainen toiminta ei toteudu.

Palveluiden kohdentumista haastaa se, että työntekijöiden osaamistaso vaihtelee. Työntekijöiden työstä suoriutumista ja riittävää osaamistasoa voidaan tukea organisaatioiden asettamalla standardeilla tehtävälle työlle. Työntekijöillä on myös tietämättömyyttä ei palveluvaihtoehdoista. Esimerkiksi asumisvaihtoehtoja on olemassa monia, mutta asumisen neuvonnassa kaikilla ei ole tietoa kaikista vaihtoehdoista. Lisäksi kieltäytymisen tarjotusta vaihtoehdosta nähtiin johtavan usein siihen, ettei muuta vaihtoehtoa tarjota tai sen nähtiin voivan johtaa jopa asiakkuuden päättymiseen hätämajoituksessa. Mikäli asiakas tekee päätöksen lähteä pois saadusta asumisyksiköstä, niin asiakas saattaa usein jäädä yksin ja ilman tukea. Toisaalta myös asiakkaan siirtyessä asumisyksiköstä

omaan asuntoon, nähtiin asiakkaan saaman tuen olevan varsin kevyttä. Esimerkiksi on tilanteita, joissa ajatellaan, että asunnottoman pitäisi pystyä hallitsemaan omaa taloutensa, vaikka kykyä ei vielä ole. Toisaalta liikaa holhoamista ei nähty hyvänä asiakkaan itsenäisen toimintakyvyn paranemisen näkökulmasta. Huomiota tulisi kiinnittää oikea-aikaisuuteen ja asiakkaan omien resurssien riittävyteen sekä suhteuttaa ne olemassa oleviin ja asiakkaalle asetettuihin vaatimuksiin. Asiakkaalle tulisi myös antaa taloudellista vastuuta vasta siinä vaiheessa, kun hän kykenee sen kantamaan.

Asunnottomilla on asumisen polun aikana tarve moniammatilliselle tuentarpeen kartoitukselle sekä tuelle. Sosiaali- ja terveystalouden sujuvan järjestämisen edellytyksenä nähdään olevan asiantuntijuus, jossa näkemykset muodostavat kokonaisuuksia moniasiantuntijuuteen pohjautuen. Tällä hetkellä moniasiantuntijuuteen perustuva tiimityöskentely toteutuu siten, että työntekijät hoitavat omia prosessejaan, eikä yhdessä tekemisen mallia ole. Kolmannella sektorilla tiimityöskentelyn yhdessä tekemisen mallilla nähtiin toteutuvan paremmin.

Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa näyttäytyi tarve asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalouden tarjonnan sekä toimintatapojen selkeyttämiselle ja yhtenäistämiseksi, jotta palvelutarjonta näyttäytyisi asiakkaille eheämpänä, ne kohdentuisivat yhdenmukaisemmin ja olisivat helpommin saatavilla. Tuloksissa mielenkiintoisena näkökulmana nousi esille, että asunnottomat tarvitsevat palveluohjausta päästäkseen julkisten palvelujen piiriin. Ajattelen, että tämä kertoo erityisesti palvelujärjestelmän monimutkaisuudesta sekä erityisesti siitä, etteivät julkisesti tuotetut sosiaali- ja terveystaloudet kohdennu marginaalissa eläviin. Tulevaisuudessa tarve tulee olemaan uudistuville ja rajapintoja ylittävälle verkostoille, sillä asunnottomien tuentarpeeseen vastaaminen edellyttää monialaista tukea. (Sipari & Mäkinen 2012, 15-16; Aalto 2007 puolesta Mueser ym. 2003.)

Asunnottomat ovat hyötyneet kolmannen sektorin tuesta esimerkiksi palveluohjauksen ja jalkautuvan työn muodossa, jotta heillä olisi todellinen mahdollisuus kasvattaa välttämättömiä resurssejaan julkisesti tuotettavien palvelujen avulla. Kolmannen sektorin talakynnyksinen tuki on merkityksellisessä roolissa, kun ihmiseltä edellytetään toistuvien omaa elämäntilannetta edistävien päätösten tekemistä myönteisten siirtymien saavuttamiseksi (Saari 2020). Kolmas sektori tuottaa palveluita, joiden avulla voidaan saattaa ja varmistella esimerkiksi asiakkaan pääseminen julkisten palvelujen piiriin. Esimerkiksi terveydenhuollon palvelut ovat sellaisia, jotka eivät toteudu kolmannen sektorin kautta. Kolmannen sektorin tuki julkisten palvelujen piiriin pääsyssä nähtiin merkittävänä ja kolmannen sektorin nähtiin voivan toimia ”tukipisteenä”, ettei asunnottomien tarvitsisi poukkoilla

eri työntekijöiden luona. Tulevaisuudessa kolmannen sektorin palveluita tulisi voida nykyistä paremmin hyödyntää esimerkiksi terveystalujen kohdentumisen edistämiseksi, sillä terveystalut eivät järjesty kolmannen sektorin toimesta.

Kuntoutuksen lähtökohdan muodostavat asiakkaan omat tavoitteet, motivoituminen sekä halu saada muutosta omaan tilanteeseen. Elämönhallinnan perusedellytysten tulee kuitenkin olla turvattuna ennen, kuin asiakkaan itse asettamat tavoitteet, motivaatio tai edes halu voisivat edes aktivoitua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asunnottoman voimavarat voivat kulua yöpaikan etsimiseen, eikä asunnoton välttämättä kykene suunnittelemaan tulevaisuuttaan sitä hetkeä pidemmälle saatikka kartoittamaan itselleen kuntoutuspalveluita. (Puromäki ym. 2017, 25). Asunnottomille tulisi turvata ensisijaisesti välttämättömät resurssit ja toimintaedellytykset, kuten asunto ensin -ajattelumallin mukaisesti asunto, mutta myös terveys ja riittävä toimeentulo. Tuloksissa nousi esille tarve vastuutyöntekijälle, joka koordinoisi asiakkaan tuentarvetta vastaavat palvelut. Vastuutyöntekijällä tulee olla osaaminen ja ymmärrys työskennellä marginaalissa elävien kanssa työskentelystä, minkä myötä työntekijä pystyisi hahmottamaan edellytyksiä ja reunaehtoja asiakkaan asioiden ja elämäntilanteen edistämiseksi. Asunnottomuuden aikana oman elämäntilanteen edistäminen on usein vaikeaa, sillä ihmisellä tulee olla tietyt sosiaaliset, fyysiset, psyykkiset ja taloudelliset resurssit sekä toimintaedellytykset, kuten turvallisuus, kyky kehittää, riittävät toimintamahdollisuudet sekä elinolot turvattuna, ennen kuin itsenäinen päätöksien ja valintojen tekeminen on mahdollista. Yksilöiden elämönhallinnan näkökulmasta riittäväksi määriteltyjen perusedellytysten turvaaminen on lähtökohta sille, että ihmisellä on edellytykset toisenlaiselle toiminnalle ja muutokselle. (Liukko 2006, 84; Savolainen 2011, 158.)

Sosiaali- ja terveystalujen kohdentumista edistäviä tekijöitä ovat ympäristön esteiden minimointi ja erityisesti asunto ensin -ajattelun jalkauttaminen. Asunnottomuuden voidaan katsoa olevan sellainen elämäntilanne, jossa ihmisen täysivaltainen toiminta on vaikeutunut tai vaikeutumassa, minkä seurauksena ihmisen asema yhteiskunnassa näyttäytyy alivaltaisena ja alistaisena (Raivio 2018, 31). Asiakkaan kuntoutumista tukevien sosiaali- ja terveystalujen avulla pyritään vaikuttamaan asiakkaan toiminnanvaajavaisuuksiin sekä olosuhteisiin, jossa asiakas elää (Raivio 2018, 31; Liukko 2006, 84). Sosiaali- ja terveystalujen kohdentumisen edellytyksinä ovat asiakkaan voimavarojen tunnistaminen ja vahvistaminen, minkä myötä asiakkaan mahdollisuudet omaa elämänsä koskeviin päätöksiin kasvavat (Kostilainen & Nieminen 2018; Väisänen 2011, 178). Kuntoutumisen onnistumisen edellytyksinä ovat muutoksien saavuttaminen asiakkaan fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä, lähiyhteisöissä sekä yhteiskunnassa

(Kostilainen & Nieminen 2018; Raivio 2018, 31). Jotta asunnottomalla muutosten saavuttaminen olisi mahdollista, niin terveyteen liittyvien ajanvarauskäyntien sekä kuntoutuspalveluiden saamisen kriteereissä tulisi huomioida se, että vaatimustaso asetetaan asunnottomien erityispiirteet huomioiden.

Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluiden kohdentumisella turvataan asunnottomien hyvinvoinnin ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen. Niiden turvaaminen takaa myös marginaalissa eläville ihmisarvoisen huolenpidon ja turvan sekä yhdenvertaisen osallistumisen yhteiskunnan eri toimintoihin (Savolainen 2011, 159). Osallisuuden toteutumista tulisi tarkastella yksilön ja yhteisön tasolla, mutta myös kuntoutuspalveluita tuottavien organisaatioiden rakenteissa sekä juurtuneissa organisaatiokulttuureissa. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa näyttäytyi tarve asettaa tiettyjä standardeja tehtävälle työlle, jotta asiakkaiden saama palvelu olisi tasalaatuista. Toisaalta esille nousi myös tarve työntekijöiden osaamisen ja ymmärryksen kasvattamiselle, erityisesti erityisryhmien kanssa työskentelystä sekä kaksoisdiagnoosiasiakkaiden hoidosta ja kuntoutuksesta. Työntekijöiden ymmärryksen ja osaamisen puutteella voi olla vaikutuksia sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumiseen asunnottomien asumisen polulla, sillä työntekijöiden osalta ei tunnisteta asunnottomuuden erityispiirteitä palveluissa, minkä myötä palvelut eivät kohdennu niitä tarvitseville. Tulevaisuudessa tulisikin yhä enemmän kiinnittää huomiota siihen, että osallisuutta synnyttävä sekä toisaalta syrjäyttävä toiminta, suhteet sekä vuorovaikutus toteutuisivat organisaatioissa virallisissa ja epävirallisissakin rakenteissa, kuten yhteistyömuodoissa ja vakiintuneissa käytännöissä (Raivio 2018, 28).

Läpileikkaavana teemana tuloksissa nousi tarve pitkäjänteiselle ja suunnitelmalliselle sosiaalityölle. Suunnitelmallisen sosiaalityön avulla on kerrottu voivan tukea asiakasta hänen resurssiensa ja sitä myötä elämänhallinnan vahvistumisessa, jotta hän pystyisi tekemään itseään ja elämäänsä koskevia päätöksiä ja valintoja ja edistymään omalla polullaan (Liukko 2006, 84-84). Tuloksissa nousi esille, että työntekijöiden vaihtuvuus on suurta. Vaihtuvuutta on sosiaalityöntekijöissä, asumisen tuen- sekä hietaniemen palvelukeskuksen työntekijöissä. Työntekijöiden vaihtuminen voi aiheuttaa asiakkaissa hermostumista, sillä esimerkiksi sosiaalityöntekijän vaihtuessa, asiakkaan "case" lähtee aina hieman alusta. Työntekijöiden vaihtuvuus voi kertoa siitä, ettei työtä ole työntekijän näkökulmasta mahdollista tehdä parhaalla mahdollisella tavalla.

Tuloksissa nousi esille tarve kuntouttavan sosiaalityön keskeisille työmenetelmille, kuten palveluohjaukselle. Palveluohjauksen tulisi perustua siihen, että työntekijä kiinnittyy, ottaa vastuuta asiakkaan asioista ja tukee asiakasta intensiivisesti sekä pitkäjäntteisesti

kuntoutumisen prosessiin. Vastuun ottavan työntekijän keskeisenä tehtävänä on tukea asiakasta palvelujen piiriin ja erilaisten toimenpiteiden aikana huolehtia siitä, että ne lopulta muodostavan asiakkaan kuntoutumisen kokonaisvaltaisen prosessin. Tuloksissa nostettiin esille sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumisen edistämiseksi verkostotyön merkitys sekä tiimityöskentely yhdessä tekemisen mallilla, jossa työskennellään tiiviisti asiakkaan omien verkostojen, palvelujärjestelmän ja yhteiskunnan verkostojen kanssa. (Raivio 2018, 63.)

Kuntoutuksen uudistamiskomitea toi loppuraportissaan (STM 2017:41) esille ongelmallisena kuntoutuksen kannalta sen, ettei ensisijaiset palvelut toteudu yksilöiden näkökulmasta oikea-aikaisesti ja kohdentuvat sekä käynnistyvät sattumanvaraisesti. Tutkimuksen tuloksissa tuli näkyväksi liian pitkä odotusaika asunnottomien asumispalvelujen ja edunvalvonnan saamisessa sekä asunnottomien omien resurssien puute asioidensa edistämiseksi. Ensisijaisten palvelujen toimimattomuus näyttäytyy siinä, että monet asiakkaat ovat saattaneet olla jopa vuosia ilman palvelutarpeiden arviointia ja heidän tarvitsemiaan tukipalveluita. (Raivio 2018, 62.) Asunnottomien kuntoutumisensa tueksi tarvitsema tuki saattaa usein viivästyä ja ongelmat pitkittyä, minkä myötä myös heidän elämäntilanteensa mutkistuu. Rakenteellisesti ja kulttuurillisesti eri asemassa olevien yksilöiden mahdollisuudet saavuttaa myönteisiä siirtymiä elämänsä eri vaiheissa esimerkiksi palveluiden piiriin pääsemiseksi, vaikuttaisivatkin pitkälti pohjautuvan siihen, minkälaiset resurssit yksilöllä on käytettävissä. Myönteisten siirtymien saavuttaminen edellyttää riittävää toimintakykyä, joka asettaa jo lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa olevat asunnottomat eriarvoiseen asemaan. (Saari 2020.)

Siinä missä Puromäen ym. (2017, 25) mukaan kuntoutuksen ensisijaisina tavoitteina nähdään olevan halu poistaa asiakkaan osallistumisen esteitä sekä tukea asiakasta ottamaan vastuuta omista asioistaan, voidaanko kuitenkin ajatella, että saatammekin palvelujen kehittämisellä tai esimerkiksi yhteiskunnan digitalisoitumisella tarkoituksettomasti luoda portaittaisuutta, jolloin palvelut eivät enää saavuta niitä tarvitsevia. Tulosten mukaan asunnottomilla on merkittävää tuen tarvetta digitaitoihin, sähköiseen asiointiin sekä taloudellisia esteitä tarvittavien tietoteknisten välineiden hankkimiseksi. Yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla matalakynnyksisten ja helposti saatavilla olevien sosiaali- ja terveyspalveluiden on kuvattu olevankin sosiaalista esteettömyyttä ja luovan tietynlaisia ”osallisuuden tiloja” (Raivio 2018, 37 puolesta: Nieminen, 2018). Tuloksissa myönteistä erityishuomiota saivat kolmannen sektorin tuottamat matalankynnyksen kohtaamispaikat.

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä oletuksena oli, asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalveluiden kohdentumisen edistämisellä voitaisiin vaikuttaa asunnottomien kuntoutumiseen myönteisesti. Mikäli tavoitellaan asiakkaan toimintakyvyn kokonaisvaltaista tukemista ja edistämistä, jotta heikoimmassakin asemassa olevilla asunnottomilla olisi todellinen kyky ja mahdollisuus käyttää heille kohdennettuja palveluja hyvinvointinsa edistämiseksi, on tarve sosiaali- ja terveystalvelujen sektorirajat ylittävälle monialaiselle yhteistyölle (Saari 2020; 62). Palvelujen integraatiolla ja rajapintoja ylittävällä yhteistyöllä voitaisiin kiinnittää huomiota monialaista tukea tarvitsevien asunnottomien tuen ja palvelujen tarpeeseen. Sosiaalityön rooli olisi keskeinen, jolloin sosiaalityö koordinoivana tahona yhteensovittaisi eri toimijoiden tarjoaman tuen sekä palvelut. Vastuun ja omistajuuden ottamisella asiakasprosessista, voitaisiin rakentaa yksilöiden tarpeet huomioivia kokonaisuuksia asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseksi sen sijaan, että tarjottaisiin erillisiä palveluita pistemäisesti. Asunnottomien haastavien elämäntilanteiden ratkaisemiseksi on keskeistä pyrkiä toteuttamaan sektorirajat ylittävä ja joustavuuteen kykenevä yhteistyö, joka kannustaa asiakasta toimijuuteen yhteiskunnassa. (Raivio 2018, 62.) Tulevaisuudessa tulisi entistä enemmän painottaa yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja verkostomaista toimintaa, sillä asiakkaan kuntoutumista edistävän toiminnan lähtökohtana tulisi olla asiakkaan oma toimintaympäristö ja asiakkaan toiminta omassa ympäristössään. Yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus ja verkostomainen toiminta edellyttävät huomion kiinnittämistä asiakasyymmärryksen rakentumiseen ja kykyyn kohdata erityisryhmiin kuuluvia asiakkaita.

9.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen ja menetelmällisten ratkaisujen pohdinta

Tutkimussuunnitelman hyväksymiseen kului odotettua kauemmin, joten tiedontuottajien kartoittaminen aloitettiin jo ennen tutkimusluvan saamista. Tiedontuottajien rekrytointi ajoittui loppukevääseen ja kesälomakauden kynnykselle. Keskustelimme Vva ry:n yhteyshenkilön kanssa alustavasti siitä, että ketkä voisivat osallistua tutkimukseen asunnottomuustyön ammattilaisina. Pohdimme myös yhteisesti omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien henkilöiden yhteiskehittämiseen osallistumisen epävarmuudesta. Tiedontuottajiksi olisi voinut valikoitua myös Kokema -toiminnan kokemusasiantuntijat, sillä kirjallisuuteen ja Vva ry:n ammattilaisten kanssa käymiini keskusteluihin perustuen, heidät tulee huomioida omakohtaiseen kokemukseen ja suorittamaansa koulutukseen perustuen, asunnottomuustyön asiantuntijoina. Kokema-toiminnasta ei päässeet tiedontuottajia osallistumaan.

Tutkimusluvan saamisen jälkeen, sovimme ajankohdan yhteiskehittämiselle sekä tarkemmin siitä, ketkä Vva ry:stä pääsevät osallistumaan. Päätimme, ettei omakohtaista kokemusta omaavia henkilöitä tavoitella heidän palveluitansa käyttävistä henkilöistä, sillä aikataulu on tiivis ja vaikka heitä pyrittäisiin tavoittelemaan, niin heidän lopullinen osallistumisensa olisi myös epävarmaa. Sovimme yhteyshenkilön kanssa, että hän sopii Vva ry:n toiminnasta valikoitujen henkilöiden kanssa heidän osallistumisestaan yhteiskehittämiseen ja jakaa minulle heidän yhteystietonsa, jotta voin olla heihin yhteydessä. Oltuani yhteydessä heihin sähköpostitse kävi kuitenkin ilmi, etteivät kaikki etukäteen sovitut tiedontuottajat pääse osallistumaan yhteiskehittämiseen työkiireiden takia, sillä he olivat saaneet yhteyshenkilöltä tiedon yhteiskehittämisestä liian myöhään. Näin ollen tiedontuottaja osallistui yhteiskehittämiseen toivottua vähemmän. Se, että omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavia henkilöitä päätettiin olla tavoittelematta Vva ry:n palveluita käyttävistä henkilöistä, heikensi todennäköisesti tiedontuottajien määrää ja sitä myötä tavoitellun monipuolisen aineiston hankintaa. Kesälomakausi sekä yhteyshenkilön kanssa yhteydenpidon ajoittaiset haastavuudet osaltaan vaikuttivat suunnittelussa aikataulussa pysymisessä sekä tiedontuottajien määrään.

Yhteiskehittämiseen osallistui neljä tiedontuottajaa. Yhteiskehittämistilaisuudessa käytetty Tulevaisuusverstas -menetelmä osoittautui sopivaksi, sillä se menetelmänä soveltui asioiden työstämiseen, joihin haluttiin muutosta. Tulevaisuus verstas -menetelmä soveltui mainiosti yhteiskehittämiseen, sillä ongelmatilanne oli vasta hahmottumassa ja suunnitteluvaihe oli alussa. Tutkimuksellisessa kehittämissä pyrittiin luomaan teorian ja käytännön vuorovaikutusta, jotta niiden yhdistämisellä voitiin saavuttaa kehittämistehtävien mukaista ymmärryksen kasvamista (Heikkinen 2008; Toikko ym. 2009: 29–30). Yhteiskehittämisen alussa ensimmäisen ja toisen kehittämiskohteen tarkoitusta jouduttiin avaamaan keskustellen, jotta kaikki tiedontuottajat ymmärsivät kehittämiskohteet samoin. Yhteiskehittämisen tueksi olin kirjoittanut kartongille apukysymyksiä tiedontuottajien keskustelun ja ajattelun tueksi. Vaikka tiedontuottajia pääsi osallistumaan toivottua vähemmän, niin yhteiskehittäminen toteutui 1,5 tunnin mittaisena ja keskustelut olivat soljuvia.

Tiedontuottajien yhteiskehittämisen aikana käydyt keskustelut etenivät luontevasti. Yhteiskehittämisessä keskeistä oli saada aikaan sosiaalisiin käytäntöihin kohdistuvaa, ongelmien ratkaisuun ja muutoksiin johtavaa toimintaa, minkä myötä pystyin kuvaamaan asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistäviä tekijöitä (Suojanen 2004). Keskusteluissa tuli toivotusti esille ammattilaisten ja omakohtaista kokemusta omaavien näkemys, minkä myötä keskusteluissa esille tuodut mielipi-

teet haastoivat näkemyksissään toinen toisiaan. Keskusteluissa välittyi kunnioitus tiedontuottajien välillä sekä pyrkimys tuottaa muutosehdotuksia kehittämistehtäviin. Paikoittain tiedontuottajat hyötyivät keskusteluiden ohjaamisesta, sillä keskustelut sivusivat myös muita aiheita, kuin vaan ensimmäisen ja toisen kehittämiskohteen tarkoitusta. Tämä oli ennustettavaa, sillä tiedontuottajilla oli monenlaisia kokemuksia ja näkemyksiä sekä kehittämiskohteen ajankohtaisuus herätti intensiivistä keskustelua. Tämä oli toivottua, sillä yhteiskehittämisen yhtenä tavoitteena oli reflektioprosessin ja itsereflektiivisen kehän käynnistyminen, jossa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seurasivat syklisesti toisiaan. (Heikkinen 2008; Toikko ym. 2009: 29–30.) Keskusteluiden ohjaaminen oli ajoittain haastavaa, sillä tiedontuottajat olivat hyvin tietoisia sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista edistävien tekijöiden yhteiskunnallisista rajoista ja raameista, minkä myötä heidän oli myös haastavaa luopua omista ennakkokäsityksistä. Keskusteluissa saavutettiin muutoksiin johtava toiminta sekä erityisen ihailtavalla tavalla yhteinen ongelmien ratkaisu,

Huomion arvoista oli myös se, että tiedontuottajissa oli vain yksi omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaava henkilö, kuka tänä päivänä työskentelee ammattilaisen roolissa. Myöhemmin ajateltuna aineiston kannalta olisi ollut hedelmällistä, että tiedontuottajaksi olisi saatu edes yksi henkilö, jolla ei olisi ollut ollenkaan ammattilaisen näkemystä. Se, että yhteiskehittämiseen osallistui vain yksi omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaava henkilö vaikutti siihen, että yhteiskehittämisestä hankittu aineisto jäi moninäkökulmaisuudeltaan yksipuoliseksi, eikä siihen päässyt muodostumaan vuoropuhelua omakohtaista kokemusta omaavien henkilöiden välillä. Vuoropuhelu olisi lisännyt aineiston luotettavuutta ja tuonut siihen moninäkökulmaisuuden lisäksi myös syvyyttä. Opinnäytetyön valmistumisen myötä koen, että teorian ja käytännön vuorovaikutus toteutui suunnitellusti ja niiden yhdistämisellä saavutettiin ymmärryksen kasvaminen, sillä teoreettinen viitekehys ja kuvaus asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumisen edistämiseksi, tukivat toisiaan.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön analyysitavaksi valittu aineistolähtöinen sisällönanalyysi mahdollisti aineistosta poimittujen käsitteiden kautta vastauksen saamisen ensimmäiseen ja toiseen kehittämistehtävään. Aineistolähtöisen sisällönanalyysi mahdollisti tulkintaa ja päättelyä alkuperäisestä aineistosta kohti asunnottomien asumisen polun palvelujen kehittämistä sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumisen edistämiseksi. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009:112.) Aineiston luokitteluvaiheessa omaa tulkintaa tuli jatkuvasti tarkastella alkuperäisen aineiston kunnioittamiseksi. Muistilappujen avulla työskenteleminen pelkistettyjen ilmaisujen yhdistelemissä ala- ja pääluokiksi, tuki visuaalista hahmottamista (Liite 6. Pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyssä tehtiin valintaa ja

tulkintaa eri näkökulmista. Ryhmittely ja jäsentely jatkoi vielä koko raportin kirjoittamisen eri vaiheissa. Kirjoittamisvaiheessa pohdin sitä, että onko hankittu aineisto vähäinen tai yksipuolinen, sillä se alkoi kiertämään kehää ja asiat alkoivat liittymään toisiinsa. Ymmärsin kuitenkin, että kyse ei ollut aineiston vähyydestä tai yksipuolisuudesta vaan siitä, että aineisto alkoi satureoimaan. Tutkimuksellisen kehittämistyön ja siihen liittyneen yhteiskehittämistilaisuuden tarpeellisuutta ja onnistumista tukee se, että prosessin myötä voitiin osoittaa asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumattomuutta sekä tuoda näkyväksi kohdentumista edistäviä tekijöitä (Suojanen 2004).

9.3 Tutkimuksellisen kehittämistyön eettiset kysymykset

Tässä tutkimuksessa kehittämistyössä noudatettiin tutkimuseettisestä näkökulmasta hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuslupaa haettiin ja se myönnettiin Vailla vakinaista asuntoa ry:stä. Yhteiskehittämiseen osallistuvia tiedontuottajia tiedotettiin äänitallioinnista sekä aineiston käyttötarkoituksesta. Ennen yhteiskehittämistä ja siinä toteutettua aineiston hankintaa varmistettiin tiedontuottajilta vapaaehtoinen osallistuminen ja suostumus. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen oli vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Yhteiskehittämisessä jokainen sai omasta tahdostaan kertoa ajatuksistaan ja mielipiteistään itse haluamallaan tavalla. Yhteiskehittämisessä ei dokumentoitu tiedontuottajien henkilötietoja. Tutkimukseen osallistuvilla laaditut tutkittavan informointi-, tietosuojaseloste- ja suostumuslomakkeet (Liitteet 1, 2, 3) ovat laadittu eettisten ohjeiden mukaisesti ja tutkittaen oikeuksia noudattaen. Lomakkeissa (Liitteet 1, 2, 3) esitettiin tarkasti tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoitus ja tavoite, aineiston käsittely, säilyttäminen, tietoturva ja rekisterinpitäjä. Ennen yhteiskehittämistä, jokainen tiedontuottaja allekirjoitti suostumusasiakirjan, jolla ilmaisi osallistumisensa vapaaehtoisuuden.

Tiedonhankinta- ja tutkimus- ja arviointimenetelmät sekä raportoinnin eri vaiheet toteutuivat tieteelliselle tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tutkimuksellisen kehittämistyön eettisyys huomioitiin kehittämistyön laadun varmistamisessa, sen kaikissa eri vaiheissa, aina suunnittelusta raportin dokumentointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 127). Tutkimuksellisen kehittämistyön etenemisestä ja tuloksista raportointi on toteutettu rehellisyyteen nojaten. Lähteiden käyttö on toteutettu asianmukaisella tavalla kaikissa tutkimuksellisen kehittämistyön eri vaiheissa. (TENK 2021a; TENK 2021b.) Aineistojen säilytyksestä huolehdittiin asianmukaisesti tutkimuksen eri vaiheissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013.) Tutkimuksellisen kehittämistyön tulokset on pyritty esittämään objektiivisesti siten, kun ne vastauksissa ovat ilmenneet. Vastauksia ei ole korostettu tai tulkittu tutkijan toivomalla tavalla. Tutkimusai-

neistoa säilytetään Metropolian verkkolevyasemalla ja säilytetään tutkimuksen toteuttamisen ajan, jonka jälkeen ne hävitetään tyhjentämällä verkkolevyasema, jolloin aineiston hävittäminen tapahtuu asianmukaisesti. (Tutkimuseittinen neuvottelukunta 2023.) Paperinen aineisto hävitetään laittamalla ne paperisilppuriin ja äänitallenne poistetaan lopullisesti työn valmistuttua. Tutkimuksellinen kehittämistyön valmis raportti julkaistaan Theseus –tietokannassa.

9.4 Tutkimuksellisen kehittämistyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämistarpeet

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä kehitettiin asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvveluja palvelujen kohdentumisen edistämiseksi. Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutettiin sen toimintaympäristössä ja se rakentui toimintaympäristön lähtökohdista, kehittämistarpeista ja toiveista. Vailla vakinaista asuntoa ry tekee asunnottomuuden poistamiseen tähtäävää vaikuttamistyötä yhteiskunnallisella tasolla. Tutkimuksellinen kehittämistyön tuotos jää Vailla vakinaista asuntoa ry:n hyödynnettäväksi vaikuttamis- ja kehittämistyöhön. Tutkimuksellista kehittämistyötä voidaan myös hyödyntää sosiaali- ja terveystalvvelujen yhteisöissä sekä erilaisissa julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kehittämiskonteksteissa, joissa tavoitellaan palvelujen kohdentumista asunnottomille.

Yhteiskehittämisessä muodostui omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien ja asunnottomuustyön ammattilaisten yhteinen näkemys ja kuvaus siitä, millä keinoin asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvvelujen kohdentumista voitaisiin edistää. Yhteisen ymmärryksen rakentuminen asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvvelujen tarpeista, sosiaali- ja terveystalvvelujen kohdentumisesta ja kohdentumista edistävästä tekijöistä, tuotti uutta tietoa palvelujen kohdentumisen kehittämiseksi. Tuloksissa jatkokehittämistarve näyttöytyy terveystalvvelujen osalta laajamittaisesti erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon palveluiden kohdentumattomuudessa erityisryhmille. Sosiaalipalvelujen osalta kehittämistarve näyttöytyy sekä yleisten sosiaalipalvelujen, että erityislainsäädännön perusteella myönnettävien sosiaalipalvelujen osalta pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen sosiaalityön puuttumisena. Tuloksissa esille nousi myös muun tuen osalta edunvalvonnan sekä taloudenhallinnan tukitoimien riittämättömyys sekä sosiaali- ja terveystalvveluissa verkostotyön toteutumattomuus.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tiedontuottajat rakentuivat moniammatillisesti ja moniasiantuntijuuteen perustuen. Tämä kehittämistyö tuotti uutta ymmärrystä sekä mahdollisuuden saada omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien henkilöiden

äännet kuuluviin palvelujen kehittämisessä. Yhteiskehittämisen keskiössä oli asiakkaan ja ammattilaisen tasavertainen kohtaaminen. Yhteiskehittäminen nojasi taustasta riippumatta jokaisen mahdollisuuteen osallistua merkitykselliseen, kokemustietoa ja ammatillista tietämystä soveltavaan ja yhteen tuovaan vuorovaikutuksen tilaan, jossa asiakas sekä ammattilainenkin pääsevät oppimaan ja kasvattamaan ymmärrystä, jotta oivallukset ja ideat voivat siirtyä eri toimintaympäristöihin. (Raivio 2018, 26.) Myös jatkossa, omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaavien henkilöiden osallistumisen mahdollistuminen yhteiskehittämiseen on tärkeää, jotta asunnottomien tarpeiden ja sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisen tarpeita voidaan yhdistää. Tulevaisuuden kehittämistyössä olisi tärkeää mahdollistaa kehittämistyöhön osallistuminen omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta omaaville ja heidän läheisille. (Sipari & Vänskä & Lehtonen & Helenius & Väisänen & Harra 2022:10).

Tuloksissa esille nousseet jatkokehittämistarpeet edellyttävät monialaista sekä moniasi-
antuntijuuteen perustuvaa kehittämis- ja vaikuttamistyötä. Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumisen edistämisen edellytyksenä näyttäytyy erilaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintaympäristöiden muutostarve sekä sektorirajoja ylittävän yhteistyön kehittäminen. Vielä toistaiseksi nähtäväksi jää, minkälaisia vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella tulee olemaan. Jatkokehittelynä oli mielenkiintoista kehittää uusia toimintatapoja- ja malleja, joissa kolmannen sektorin roolia voitaisiin vahvistaa terveyspalveluissa, sillä tuloksien mukaan vielä tässä hetkellä kolmannen sektorin rooli on vähäinen.

Lähteet

- Alila, A, Gröhn, K, Keso, I, Volk, R. 2011. Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 2011:1. Viitattu 7.6.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3aNBN%3afi-fe201504224532.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Alppivuori, K. 2018. Koontia asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjelmista – julkaisujen sisältöjä ja tuloksia. Viitattu 1.9.2022. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/296453>
- ARA. 2008. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä. Ahkerat-ohjelmatyöryhmän raportti. Viitattu 4.12.2022. PDF-tiedosto.
- ARA. 2007. Nimi ovesa – neljän viisaan ryhmän ehdotukset. Viitattu 4.12.2022. PDF-tiedosto.
- Asetus valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta 1968/80. Annettu Helsingissä 1.12.1968. Viitattu 24.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680080>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2020. Asunnottomat 2019. Selvitys 2/2020. Viitattu 17.2.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa [https://www.ara.fi/fi-FI/Tieto-pankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2019\(54960\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tieto-pankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2019(54960))
- Asunto ensin. Tietoa asunnottomuudesta. Viitattu 6.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://asuntoensin.fi/tietoa>
- Avramov, D. 1997. Homelessness in the European Union: Changes and Continuities. Teoksessa Dragana Avramov (ed.) Youth Homelessness in the European Union. Feantsa transnational report.
- Beijer, U. 2007. Mortality, mental disorders and addiction: A 5-year follow-up of 82 homeless men in Stockholm. Nord J Psychiatry 61 (5).
- Bäck, M. 2019. Sosiaalisen luottamuksen merkitys ja yhteys poliittiseen luottamukseen. Teoksessa M. Bäck & E. Kestilä-Kekkonen (toim.) Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut. Valtiovarainministeriö.
- Erkkilä, E & Stenius-Ayoade, A. 2009. Kompuroiva palvelujärjestelmä. Kokemuksia jalkautuvista sosiaali- ja terveyspalveluista pääkaupunkiseudun 68 vastaanottoyksiköissä. Teoksessa Nousiainen, K & Sunikka, S (toim.) Asunnottomuuskirja II. Ensisuojasta moniammatilliseksi palvelukeskukseksi. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris –instituutti.
- Granfelt, R. 2021. Vailla kotia – Asunnottomuuden tutkimusta naisten parissa. Teoksessa Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (toim.) Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 7.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- Granfelt, R. Teoksessa Lehtonen, L & Granfelt, R & Azeem, P. 2020. Kohti kotia ja turvaa. Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 24.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: SKS.

- Harisalo, R & Miettinen, E. 2014. Hyvinvointivaltio – Houkutteleva lupaus vai karvas pettymys. Tampere: Tampereen University Press.
- Heikkinen, H. 2018. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. E-kirja.
- Heiskala, R. 2006. Kansainvälisen toimintaympäristön muutos ja Suomen yhteiskunnallinen murros. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.) Uusi jako: Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta? Helsinki, Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S & Remes, P & Sajavaara. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Häkkinen, A & Peltola, J. 2005. Suomalaisen ”alaluokan” historia. Köyhyys ja työttömyys Suomessa 1860–2000. – Vieraat kulkijat – tutut talot. Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa. Toim. Häkkinen, A & Pulma, P & Tervonen, M. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Historiallinen arkisto 120. Hakapaino: Helsinki.
- Häkkinen, A. 2005. Kiertäminen, kulkeminen ja muukalaisuuden kohtaaminen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun maalaisyhteisöissä. – Vieraat kulkijat – tutut talot. Näkö- kulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa. Toim. Häkkinen, A & Pulma, P & Tervonen, M. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Historiallinen arkisto 120. Hakapaino: Helsinki.
- Hämäläinen, J. 2009. Luottamus yhteiskunnan voimavarana. Sosiaali- pedagoginen aikakausikirja. Viitattu 11.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://journal.fi/sosiaali-pedagogiikka/article/view/120901/71846>
- Hänninen, S a. 2017. Julkisesta vastuusta yksityiseen vastuuseen. Teoksessa Hänninen, Sakari & Saikkonen, Paula. (toim.) Hyvinvointivaltio ylittää jälkensä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hänninen, S b. 2017. Poliittinen arvostelukyky ja hyvinvointivaltion rajat. Teoksessa Hänninen, Sakari & Saikkonen, Paula. (toim.) Hyvinvointivaltio ylittää jälkensä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jelli. 2022. Osallisuus-sanastoa. Viitattu 16.4.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://www.jelli.fi/yhdistykset_yhteistyossa/osallisuus/osallisuus-aineistoa/osallisuus-sanastoa/
- Jokinen, A & Juhila, K & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Osuuskunta Vastapaino. E-kirja.
- Jousilahti, J. 2012. Luottamus on yhteiskunnan liima. Sitra. Viitattu 10.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.sitra.fi/artikkelit/luottamus-yhteiskunnan-liima/>.
- Julkunen, R. 1992. Hyvinvointivaltio käännekohtassa. Tampere: Vastapaino.
- Jungk, R. & Müllert, N. 1987. Tulevaisuusverstaat. Suom. Kai Vaara, Keskinäisen sivistyksen seura Suomen Lataamo, Helsinki.
- Juvakka, T & Kylmälä, J. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jylhäsaari, J. 2009. Johtamisen muutos kuntien perusterveydenhuollon organisaatioissa. Tietoista uudistamista vai realiteetteihin sopeutumista? Väitöskirja 212. Vaasa: Vaasan yliopisto. Hallintotieteiden tiedekunta.

Kaakinen, J, Nieminen, J, Pitkänen, S. 2006. Oikeus asuntoon, oikeus ihmisarvoiseen elämään. Valtakunnallisen (2001-2005) ja pääkaupunkiseudun (2002-2005) asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelmien arviointi. Ympäristöministeriön raportteja. Viitattu 21.11.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41731/YMra_8_2006.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kananen, J & Kantola, A. 2009. Kilpailukyky ja tuottavuus – Kuinka uudet käsitteet saavuttivat hallitsevan aseman hyvinvointivaltion muutoksessa? Teoksessa Johannes Kananen & Juho Saari (toim.) Ajatuksen voima: Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. SoPhi 113, Helsinki: Minerva kustannus oy.

Kankkunen, P, Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteestä. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 3. uudistettu painos.

Karjalainen, J. 2004. Kuka pelkää Sorbuksen herroja? Teoksessa Helne, T & Hänninen, S & Karjalainen, J. 2004. toim. Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Karppinen, J. 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. Asunto ensin. AUNE-ohjelman-loppuraportti- Karppinen-Kehittämisosuuskunta-Avainväki.pdf. Viitattu 3.8.2022. <https://asuntoensin.fi/asets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>

Karppinen, J & Fredriksson, P. 2016. Loppuraportti Paavo 2. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012-2015. Ympäristöministeriö. Viitattu 15.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://docplayer.fi/23473838-Loppuraportti-paavo-2-pitkaaikaisasunnottomuuden-vahentamishjelma-ymparistoministerio-june-15-2016-jari-karppinen-peter-fredriksson.html>

Kautto, M. & Moisio, P. 2002. Suomalainen köyhyys vertailevasta näkökulmasta. Teoksessa: Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisen hyvinvointi 2002. Helsinki: Stakes.

Kettunen, M. 2013. Asunto ensin -malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 78:5.

Kettunen, P. 2006. The Power of International Comparison - A Perspective on the Making and Challenging of the Nordic Welfare State. Teoksessa Christiansen, Niels Finn & Petersen, Klaus & Edling, Nils & Haave, Per. (toim.). The Nordic Model of Welfare. A Historical Reappraisal. Kööpenhamina: Museum Tusulanum Press. 3165.

Koivisto, J, Liukko, E, Tiirinki H, Lyytikäinen, M. 2020. Palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen määrittely, ohjauksen ja seurannan käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140708/URN_ISBN_978-952-343-581-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Korhonen, J. 2010. Asunto- ja asumispolitiikka. Teoksessa Niemelä, P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy.

Koistilainen H, Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere. Viitattu 4.3.2024. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Ty-oelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kouvo, A. 2014. Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto. Viitattu 9.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.utupub.fi/handle/10024/96378>

Kouvo, A. 2013. Ihmisten välinen luottamus ruokajonojen ja asumispalveluyksikön asukkailla. Teoksessa Niemelä, M & Saari, J. Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan

tutkimusosasto. Viitattu 8.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://hdl.handle.net/10138/40230>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612. Annettu Naantalissa 29.6.2021. Viitattu 19.4.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380. Annettu 1.1.1988. Viitattu 11.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380#P8c>.

Lehmuskoski, A & Kuusisto-Niemi, S. 2008. Sosiaalialan sanasto asiakastietojärjestelmää varten. Stakesin raportteja 30/2008. Helsinki: Valopaino Oy.

Lehtonen, L & Salonen, J. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Ympäristöministeriö. Helsinki. Viitattu 20.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://core.ac.uk/download/pdf/14926976.pdf>

Leino, E. n.d. Löysäläisen laulu. Viitattu 25.9.2022.

Liukko, E. 2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 9/2006. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti.

Lähdesmäki, K. 2003. New Public Management ja julkisen hallinnon uudistaminen. Väitöskirja 113. Vaasa: Vaasan yliopisto. Hallintotieteiden tiedekunta.

Mielenterveyslaki 1990/1116. Annettu 14.12.1990. Viitattu 19.4.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=mielenterveyslaki>

Mitronen, L & Rintamäki, T. 2012. Arvopohjainen toimintalogiikka julkisen sektorin palvelujen ohjausjärjestelmässä. Teoksessa Anttonen, A & Haveri, A & Lehto, J & Palukka, H (toim.) Julkisen ja yksityisen rajalla. Julkisen palvelun muutos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino OY.

Muurinen, H. 2019. Pragatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Heikki Waris-instituutin tutkimuksia. Helsingin yliopisto. Viitattu 25.8.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305215/Pragmati.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nieminen, A. 2018. Johdanto: sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Julkaisematon artikkelikäsikirjoitus, tulossa teokseen Kostilainen, H & Nieminen, A. (toim.) Sosiaaliseen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia.

Nuorteva, J. 2008. Asunnoton yhteiskunnan jäsenenä – sosiaalisesti syrjäytyneen osallistumismahdollisuudet ja deliberatiivinen demokratia. Helsingin yliopisto. Pro gradu työ. Viitattu 5.7.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/21271/URN_NBN_fi_jyu-200907071760.pdf

OECD. 2021. Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. Viitattu 10.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://doi.org/10.1787/52600c9e-en>

Paulus, I. 1993. Asunnottomuus sosiaalipoliittisena puutteena. Tutkimus asunnottomuuden ongelmasta ja sen valtiollisista ratkaisuyrityksistä vuosisadan vaihteesta nyky-päivään. Asuntohallitus, tutkimus- ja suunnitteluosasto. Julkaisuja 3:19993

Pitkänen, S & Kaakinen, J. 2004. Rajattomat mahdollisuudet. Esiselvitys pääkaupunkiseudun asunnottomien tuki- ja palveluasumisen kehittämissuunnitelmaa (2005-2007) varten. Ympäristöministeriön moniste 141. Helsinki: Ympäristöministeriö.

- Puromäki, H., Kuusio, H., Tuusa, M. & Karjalainen, J. 2017. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus: kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rannisto, P. 2013. Yhteisöllisyys julkisten palvelujen johtamisessa ja kehittämisessä. Teoksessa Tuhkunen, A & Rannisto, P (toim.). Elämänhallintaa kuntayhteisössä. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rauhala, P. 1996. Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tampereensis.
- Raivio, H. (toim.) 2018. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen (SOSKU) 2015-2018 loppuraportti. Työpaperi 7/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tulostettu 1.6.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-070-9>
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.
- Saari, J. 2017. Sosiaaliturvariippuvuuden tulevaisuus. Teoksessa Saari Juho (toim.)
- Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. E-kirja. Helsinki. Gaudeamus Oy.
- Saari, J. 2010. Europalaistuva sosiaalipolitiikka. Teoksessa Niemelä Pauli. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro.
- Saikkonen, P, Hannikainen, K, Kauppinen T, Rasinkangas J, Vaalavuo, M. 2018. Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla. Raportti 2/2018. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 2.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.julkari.fi/handle/10024/136125>
- Savolainen, K. Sosiaalityö toivon luojana. 2011. Yhteisösuuntautunut toimintakulttuuri mielenterveyden edistämässä. Teoksessa Ruuskanen, P.& Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. UNIpress.
- Seppelin-Kivelä. 2005. Asunnottomuus paikallisena ilmiönä. Tapaustutkimus sosiaalityön näkökulmasta. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71352/URN_NBN_fi_jyu-201210012551.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sipari, S & Mäkinen, E. 2012. Yhdessä rakentuva kuntoutusosaaminen. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Viitattu 9.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://docplayer.fi/6845362-Salla-sipari-elisa-makinen-yhdessa-rakentuva-kuntoutus-osaaminen-metropolia-ammattikorkeakoulun-julkaisusarja.html>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022. Rakenteellinen sosiaalityö. Viitattu 15.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://stm.fi/rakenteellinen-sosiaalityo>
- Sosiaaliturva – riippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa? Tampere: Tampere University Press.
- Stenius-Ayodae, A. 2019. Housing, Health and service use of the homeless in Helsinki, Finland. University of Helsinki. Viitattu 30.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301731/HOUSINGH.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Stenius-Ayoade, A, Haaramo, P, Eriksson, J. 2018. Asunnottomuuteen liittyy suuria terveysriskejä. Aikakausikirja Duodecim. Viitattu 30.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.duodecimlehti.fi/duo14252>

Sosiaalihuoltolaki. 2014/1301. Annettu 30.12.2014. Viitattu 15.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/akup/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017: 41. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Suojanen, U. 2004. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen työvälteenä. Viitattu 12.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://metodix.fi/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus/>

Taipale, I & Kaakinen, J. 1988. Asunnottomuuden arkipäivää. Jyväskylä: Y-säätiö

Taipale, I. 1982. Asunnottomuus ja alkoholi. Alkoholitutkimussäätiö nro 32. Helsinki.

Terveydenhuoltolaki 2010/1326. Annettu 1.5.2011. Viitattu 19.4.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

Toikko, T, Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta – näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 3. korjattu painos.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje. Viitattu 30.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3:2019. Viitattu 2.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. HTK-ohje. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 7.2.2024.

Valkama, K. 2009. Muuttuneen asiakkuuden haaste sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hallinnon tutkimus. Vol 28 (2) 2009.

Valkama, K. 2012. Asiakkuuden dilemma. Näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuteen. Väitöskirja no 267. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi. Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Helsinki. Viitattu 12.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto. 2020. Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Viitattu 12.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM001:00/2020>

Vertio, H. 2003. Järjestöt asiantuntijoina. Teoksessa Niemelä, J & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. 5. päivitetty painos. Viitattu 4.3.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://metodix.fi/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus>.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vvary. n.d. Vailla vakinaista asuntoa ry – Vvary. Viitattu 8.9.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://vvary.fi/>

Virtanen, P, Smedberg, J, Nykänen, P, Stenvall, J. 2017. Palvelu- ja asiakastietojärjestelmien integraation vaikutukset sosiaali- ja terveystietojärjestelmissä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2/2017. Viitattu 30.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80882/palvelu-%20ja%20asiakastietoj%C3%A4rjestelmien%20integraation%20vaikutukset.pdf?sequence=1>

Väisänen, R. 2011. Toivon ja epätoivon rajapinnoilla. Näkökulmana ehkäisevä päihdesosiaalityö. Teoksessa Ruuskanen, P, Savolainen, K & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress cop.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. n.d. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Viitattu 11.6.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>

Ympäristöministeriö. 2019. Asunnottomuusohjelmien arviointi – Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Helsinki. Viitattu 22.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=4

Ympäristöministeriö. n.d. Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Viitattu 24.8.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Yhteistyöohjelma_asunnottomuuden_puolittamiseksi-13CB1FE8_D0BA_405B_B1A7_63C9B2A40371-156666.pdf/f674e6e5-de8d-d7c7-5ab4-345e528fe6ca/Yhteistyöohjelma_asunnottomuuden_puolittamiseksi-13CB1FE8_D0BA_405B_B1A7_63C9B2A40371-156666.pdf?t=1603259589356

Y-Säätiö. 2021. Nea-Naiserityisyys asunnottomuustyössä. Viitattu 6.10.2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://ysaatio.fi/y-saatio/>

Zitting, J. 2021. Luottamus heikommassa asemassa olevien keskuudessa. Dialogi. Viitattu 4.3.2024. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://dialogi.diak.fi/2021/09/02/luottamus-heikommassa-asemassa-olevien-keskuudessa/>

Tutkittavan informointi -lomake asunnottomuutta kokeneille henkilöille (sis. tietosuojaseloste)

Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta sekä niiden kohdentumista asumisen polun aikana. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska Teillä on arvokasta tietoa asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluita. Tavoitteena on edistää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumista. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuotoksena on kuvaus asunnottomien tarpeisiin vastaavista asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista palvelujen kohdentumisen edistämiseksi.

Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimus on osa Metropolian kuntoutuksen YAMK -opintoja. Tutkimuksen toteuttaa Metropolian kuntoutuksen YAMK -opiskelija Rosita Thil. Tutkimuksen työelämäyhteistyökumppanina toimii Vailla vakinaista asuntoa ry.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimuksen aikana toteutetaan yhteiskehittämistilaisuus asunnottomuutta kokeneille henkilöille sekä asunnottomuustyötä tekeville Vva ry:n ammattilaisille. Tutkimukseen osallistuminen edellyttää asunnottomuutta kokeneilta yhteiskehittämistilaisuuteen, joka on kestoltaan noin 2 tuntia.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta, eikä mahdollisesti syntyviä matkakustannuksia korvata.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Valmis tutkimuksellinen kehittämistyö on luettavana sähköisenä versiona Theseus-tietokannassa.

Tutkimukseen osallistumisesta ilmoittaminen

Tutustuttuanne sekä tähän tutkimustiedotteeseen sekä erilliseen tietosuo-
jaselosteen voitte ilmoittaa halunne osallistua tutkimukseen täyttämällä Tutkit-
tavan suostumus -lomakkeen.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen henkilökohtaisista syistä. Mikäli tutkimuksen suorittaja keskeyttää tutkimuksen, niin tutkittavalle ei ilmoiteta tutkimuksen tuloksista tai muista tutkittavan kannalta merkittävistä tiedoista, sillä niiden tietoon saamisen ei oleteta olevan luotettavaa ilman tutkimuksen asiallista loppuun saattamista.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Rosita Thil
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaavat / opinnäytetyön ohjaajat

Pekka Paalasmaa, yliopettaja FT, Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sari Helenius, lehtori, Metropolia Ammattikorkeakoulu (etunimi.su-
kunimi@metropolia.fi)

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia Ammattikorkeakoulu	☒	
Toimeksiantaja	☐	Toimeksiantajan nimi:
Muu yhteistyötaho	☐	Yhteistyötahon nimi:
Opinnäytetyöntekijä	☒	

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Henkilötietojen käsittelystä, henkilötietojen käsittelyssä käytettävistä työvälineistä, työvälineiden ja tallennusalojen tietoturvasta sekä rekisteröidyn informoinnista vastaa opinnäytetyön tekijä Rosita Thil. Rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta vastaa Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Rosita Thil
 Organisaatio: YAMK-opiskelija, Metropolia Ammattikorkeakoulu
 Puh.
 Sähköposti:

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Tutkimukseen osallistuvilta kerätään etu- ja sukunimitiedot. Yhteiskehittämislaisuudessa kerätään aineistoa äänittämällä nauhurilla, jolloin osallistujien äänet voivat tallentua nauhurille. Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Tutkimuksen toteuttamisessa käytetään Metropolian sähköpostijärjestelmää, Metropolian verkkolevyasemaa sekä Exceliä sekä ääninauhuria.

Metropolian sähköpostijärjestelmän kautta lähetetään osallistumiskutsu osalle yhteiskehittämistilaisuuteen osallistuville. Tutkimukseen osallistuvien etu- ja sukunimitiedot kerätään henkilölistan ylläpitämiseksi sekä tiedon keräämistä ja analysointia varten. Henkilötietoja sisältävää tutkimusaineistoa säilytetään Metropolian verkkolevyasemalla ja tutkimusaineistoa analysoidaan ilman henkilötietoja Excelissä. Ääninauhuri säilytetään lukollisessa kaapissa.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on ylläpitää henkilölistaa tutkimukseen osallistuvista sekä myöhemmin tutkimusaineiston kerääminen ja analysointi.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Tutkimuksessa henkilötietojenne käsittelyperusteena on antamanne suostumus.

Tutkimuksen kesto-aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimuksen kesto-aika on 1-2 kuukautta.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Tutkimuksen päätyttyä henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto poistetaan asianmukaisesti Metropolian sähköpostijärjestelmästä sekä verkkolevyasemalta. Ääninauhoite tuhotaan tietoturvallisesti.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä

- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötieto- janne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerätyt henkilötiedot ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoidessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yhteiskehittämistilaisuudesta muodostuvia muistiinpanoja ei yksilöidä. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla, eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista. Tutkimusaineistoa säilytetään Metropolian verkkolevyasemalla ja säilytetään tutkimuksen toteuttamisen ajan, jonka jälkeen ne hävitetään tyhjentämällä verkkolevyasema. Tutkimuksessa kerätyt tiedot ei käytetä myöhemmin opinnäytetöissä.

Tutkittavan informointi -lomake asunnottomuutta kokeneille henkilöille (sis. tietosuojaseloste)

Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta sekä niiden kohdentumista asumisen polun aikana. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska Teillä on arvokasta tietoa asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluita. Tavoitteena on edistää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumista. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuotoksena on kuvaus asunnottomien tarpeisiin vastaavista asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluista palvelujen kohdentumisen edistämiseksi.

Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimus on osa Metropolian kuntoutuksen YAMK -opintoja. Tutkimuksen toteuttaa Metropolian kuntoutuksen YAMK -opiskelija Rosita Thil. Tutkimuksen työelämäyhteistyökumppanina toimii Vailla vakinaista asuntoa ry.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimuksen aikana toteutetaan yhteiskehittämistilaisuus asunnottomuutta kokeneille henkilöille sekä asunnottomuustyötä tekeville Vva ry:n ammattilaisille. Tutkimukseen osallistuminen edellyttää asunnottomuustyön ammattilaisilta osallistumista yhteiskehittämistilaisuuteen. Yhteiskehittämistilaisuus on kestoltaan noin 2 tuntia.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta, eikä mahdollisesti syntyviä matkakustannuksia korvata.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Valmis tutkimuksellinen kehittämistyö on luettavana sähköisenä versiona Theseus-tietokannassa.

Tutkimukseen osallistumisesta ilmoittaminen

Tutustuttuanne sekä tähän tutkimustiedotteeseen sekä erilliseen tietosujaselosteen voitte ilmoittaa halunne osallistua tutkimukseen täyttämällä Tutkitavan suostumus -lomakkeen.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen henkilökohtaisista syistä. Mikäli tutkimuksen suorittaja keskeyttää tutkimuksen, niin tutkittavalle ei ilmoiteta tutkimuksen tuloksista tai muista tutkittavan kannalta merkittävistä tiedoista, sillä niiden tietoon saamisen ei oleteta olevan luotettavaa ilman tutkimuksen asiallista loppuun saattamista.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Rosita Thil
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaavat / opinnäytetyön ohjaajat

Pekka Paalasmaa, yliopettaja FT, Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sari Helenius, lehtori, Metropolia Ammattikorkeakoulu (etunimi.su-
kunimi@metropolia.fi)

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia Ammattikorkeakoulu	☒	
Toimeksiantaja	☐	Toimeksiantajan nimi:
Muu yhteistyötaho	☐	Yhteistyötahon nimi:
Opinnäytetyöntekijä	☒	

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Henkilötietojen käsittelystä, henkilötietojen käsittelyssä käytettävistä työvälineistä, työvälineiden ja tallennuslaitteiden tietoturvasta sekä rekisteröidyn informoinnista vastaa opinnäytetyöntekijä Rosita Thil. Rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta vastaa Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Rosita Thil
 Organisaatio: Metropolia Ammattikorkeakoulu
 Puh.
 Sähköposti:

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Tutkimukseen osallistuvilta kerätään etu- ja sukunimitiedot. Yhteiskehittämistilaisuudessa kerätään aineistoa äänittämällä nauhurilla, jolloin osallistujien ääni voi tallentua. Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Tutkimuksen toteuttamisessa käytetään Metropolian sähköpostijärjestelmää, Metropolian verkkolevyasemaa, Exceliä sekä ääninauhuria.

Metropolian sähköpostijärjestelmän kautta lähetetään osallistumiskutsu osalle yhteiskehittämistilaisuuteen osallistuville. Tutkimukseen osallistuvien etu- ja sukunimitiedot kerätään henkilölistan ylläpitämiseksi sekä tiedon keräämistä ja analysointia varten. Henkilötietoja sisältävää tutkimusaineistoa säilytetään Metropolian verkkolevyasemalla. Tutkimusaineistoa analysoidaan ilman henkilötietoja Excelissä. Ääninauhuri säilytetään lukollisessa kaapissa.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on ylläpitää henkilölistaa tutkimukseen osallistuvista sekä myöhemmin tutkimusaineiston kerääminen ja analysointi.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Tutkimuksessa henkilötietojenne käsittelyperusteena on antamanne suostumus.

Tutkimuksen kesto-aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimuksen kesto-aika on 1-2 kuukautta.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Tutkimuksen päätyttyä henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto poistetaan asianmukaisesti Metropolian sähköpostijärjestelmästä sekä verkkolevyasemalta. Ääninauhoite tuhoetaan tietoturvasyistä.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä

- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerätyt henkilötiedot ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yhteiskehittämislaisuudesta muodostuvia muistiinpanoja ei yksilöidä. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla, eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista. Tutkimusaineistoa säilytetään Metropolian verkkolevyasemalla ja säilytetään tutkimuksen toteuttamisen ajan, jonka jälkeen ne hävitetään tyhjentämällä verkkolevyasema. Tutkimuksessa kerätyt tiedot ei käytetä myöhemmin opinnäytetöissä.

Tutkittavan suostumus -lomake

Tutkimuksen nimi: Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy

Rosita Thil

Tutkimuksen ohjaajina toimivat Pekka Paalasmaa (pekka.paalasmaa@metropolia.fi) ja Sari Helenius (sari.helenius@metropolia.fi)

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kehittää asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalveluita. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta asumisen polulla sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentumista edistävät tekijät.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsitteystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Kutsu yhteiskehittämistilaisuuteen

Kutsu

Tervetuloa yhteiskehittämään asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveystalvelujen kohdentumista!

Tilaisuuden toteuttaa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen YAMK -opiskelija Rosita Thil. Yhteiskehittäminen on osa tutkimuksellista kehittämistyötä, joka toteutetaan työelämäyhteistyönä Vailla vakinaista asuntoa ry:n kanssa.

Tilaisuus järjestetään XX.XX.XX klo XX.XX-XX.XX Vailla vakinaista asuntoa ry:n tiloissa osoitteessa XX.XX.XX. Kohteliaasti pyydän Teitä ilmoittamaan osallistumisestasi XX.XX.XX mennessä Rosita Thilille.

Yhteistyöterveisin,

Rosita Thil

10 Tutkimuslupa-anomus

Organisaatio/yritys/tms., josta tutkimuslupa anotaan:

Vailla vakinaista asuntoa ry

Tutkimuksellinen kehittämistyö: Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Anon kunnioittavasti tutkimuslupaa liitteenä olevalle tutkimukselliselle kehittämistyölle. Tutkimuksellisen kehittämistyön suunnitelman on hyväksynyt Metropolia AMK.

Pyydän päätöksestä tiedottamisen toteuttamaan suoraan kehittämistyön tekijälle mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 8.5.2023 mennessä.

Mikäli tarvitsette lisätietoja, pyydän olemaan yhteydessä tutkimuksen toteuttajaan.

Liitteenä on ”päätös tutkimusluvasta”-kaavake, jota voitte käyttää halutessanne (esim. mikäli teillä ei ole käytössä omaa kaavaketta).

Kirkkonummi 25.4.2023

Rosita Thil

Rikosseuraamusalan sosionomi

Sosiaali- ja terveysala, Kuntoutus (YAMK) opiskelija

Liitteet: Tutkimussuunnitelma, Päätös tutkimusluvasta-kaavake

11 Tutkimuslupa-päätös

Organisaatio/yritys/tms., josta tutkimuslupa on anottu:

Tutkimuksellinen kehittämistyö: Asunnottomien asumisen polun sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen palvelujen kohdentumisen edistämiseksi

Päätös:

Lupa tutkimuksellisen kehittämistyöhön:

- myönnetään hakemuksen mukaisesti
 hakemus palautetaan korjattavaksi seuraavin muutoksin
-
-

- hakemus hylätään

_____. _____. 2023
Paikka Aika

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Allekirjoitettu tutkimuslupapäätös ja mahdolliset liitteet jäävät tutkijan arkistoon.

Opinnäytetyön tutkimuksen yhteydessä kerättyjä tietoja säilytetään tutkimuksellisen kehittämistyön tekijän hallussa yllä kuvatusti, kunnes Metropolia Ammattikorkeakoulu on hyväksynyt tutkimuksellisen kehittämistyön, jonka jälkeen ne hävitetään.

Analyysikysymys: Mitkä tekijät edistävät sosiaali- ja terveystalouden kohdentumista asunnotomien asumisen polulla?

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKAT	PÄÄLUOKAT
"Palveluiden kohdentumiseen vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden, asumisen tuen työntekijöiden ja ~~hietun~~ työntekijöiden vaihtuminen."	Palvelujen kohdentumiseen vaikuttaa työntekijöiden vaihtuminen.	Pysyvä asiakas-työntekijäsuhde.	Pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde.
"Työntekijöiden vaihtuminen voi aiheuttaa hermostumista asiakkaissa."	Hermostuminen työntekijöiden vaihtumiseen.	Työntekijöiden pysyvyys.	
"Kun sosiaalityöntekijät vaihtuvat, niin case lähtee aina vähän alusta."	Case lähtee alusta, kun sosiaalityöntekijät vaihtuvat.	Työntekijöiden pysyvyys.	
"Tehokkaan hoidon edellytyksenä on pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde."	Tehokas hoito edellyttää pitkäkestoista ja pysyvää asiakas-työntekijäsuhdetta.	Pitkäkestoinen ja pysyvä asiakas-työntekijäsuhde.	
"Jatkuva työntekijöiden vaihtuvuus kertoo siitä, ettei työtä ole mahdollista tehdä parhaalla mahdollisella tavalla."	Työntekijöissä on vaihtuvuutta, koska työtä ei ole mahdollista tehdä parhaalla mahdollisella tavalla.	Työntekijöiden pysyvyys.	
"Tarvitaan työntekijä, johon on pitkäaikainen suhde ja hän kuljettaa asiakasta polulla."	Tarvitaan pitkäaikainen suhde työntekijään, joka kulkee rinnalla.	Pitkäaikainen asiakas-työntekijäsuhde ja rinnalla kulkeminen.	
"Työntekijöiden vaihtuessa tietojen siirtämiseen pitäisi olla useampi päivä. Tällöin työn tekeminen voisi olla myös mielekkäämpää, eivätkä työntekijät vaihtuisi niin usein."	Työntekijöiden vaihtuessa tietoja pitäisi siirtämistä useamman päivän ajan.	Tiedonsiirtäminen työntekijöiden vaihtuessa.	
"Työntekijöiden vaihtuessa kaikki alkaa alusta, sillä osa asiakkaiden tiedoista jää puuttumaan ja asiakkaan asioiden hoitaminen pitkittyy."	Asiakastietojen puuttuminen korreloi asioiden hoidon pitkittymiseen.	Asiakastietojen siirtyminen.	
"Asiat joita tehdään, ei tulisi olla pistemäisiä tai hetkittäisiä."	Ei pistemäisiä tai hetkittäisiä toimia.	Pitkäkestoinen tuki.	
"Tarvitaan työntekijä, joka ottaa omistajuuden asiakkaan ~~casesta~~ ~~casesta~~ ."	Omistajuuden ottaminen asiakkaan ~~casesta~~ ~~casesta~~ .	Omistajuuden ottaminen asiakkaan ~~casesta~~ ~~casesta~~ .	
"Asiat jäävät roikkumaan, koska asiakas itse ei ole siinä kunnossa, että voisi ottaa vastuuta tai huolehtia, että asiat menevät eteenpäin."	Asiakas ei itse pysty edistämään asioitaan tai ottamaan vastuuta.	Työntekijän vastuun ottaminen asiakkaan asioista.	
"Tarvittaisiin case- ~~manager~~ , joka seuraisi vuodesta toiseen, että mitä ihmisen kanssa on tehty, miten sillä menee ja mitkä ovat tulokset."	Case- ~~manager~~ , joka seuraa asiakkaan tilanteen etenemistä.	Omistajuuden ottaminen asiakkaan tilanteesta.	
"Kenelläkään ei ole kokonaiskuvaa asiakkaan tilanteesta."	Kuva asiakkaan kokonaistilanteesta puuttuu	Kokonaiskuvan säilyminen asiakkaan tilanteesta	
"Pitäisi olla palvelun omistajuus."	Palvelun omistajuus	Omistajuuden ottaminen	
"Jos kukaan ei ota ~~case~~ omistajuutta, niin asiakas vain sysätään järjestelmää."	~~Case~~ -omistajuus asiakkaan ollessa palvelujärjestelmässä.	Omistajuuden ottaminen asiakkaan ollessa palvelujärjestelmässä.	
Asiakkaat asioivat asumisen polulla eri firmoissa ja yhdistyksissä."	Asiakkaat asioivat asumisen polulla eri palveluntarjoajilla.	Palvelutarjonnan selkeyttäminen.	Palveluntarjonnan ja toimintatapojen yhtenäistäminen.
"On sattumanvaraista, mitä palveluja ihmisen polulle sattuu."	Palvelujen sattumanvaraisuus.	Palvelujen kohdentumisen yhdenmukaisuus.	
"Kaikki asumisen polun palvelut pitäisivät olla yhdessä firmassa tai yhdistyksessä."	Asumisen polun palvelujen keskittäminen.	Palveluntarjonnan selkeyttäminen.	